



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Charlotte Pehrsson

Kvarstående parts skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelser

- Ett rättspolitiskt förslag *de sententia ferenda*

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Peter Westberg

Termin för examen: VT2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Avgränsning	8
1.4 Metod och material	9
1.5 Disposition	11
1.6 Terminologi	11
2 ALLMÄNT OM SKILJEFÖRFARANDE, SKILJEAVTALET OCH PARTSSUCCESSION	12
2.1 Varför väljs skiljeförfarande?	12
2.2 Skiljeavtalet	13
2.3 Skiljeavtalets särdrag	15
2.3.1 Inbyggda förmåner och förpliktelser	15
2.3.2 Doktrinen om separabilitet	15
2.4 Tredje mans bundenhet av skiljeavtal	16
2.4.1 Allmänt	16
2.4.2 Partsväxlingar	16
2.4.3 Gälldenärens invändningsrätt enligt 27 § skuldebrevslagen	17
3 RÄTTSLÄGET I SVERIGE	18
3.1 Skiljedomsutredningen	18
3.2 Praxis	19
3.2.1 Enja-fallet	20
3.2.1.1 Bakgrund	20
3.2.1.2 Parternas argumentation	20
3.2.1.3 HD:s motivering och domskäl	20
3.2.2 Bulbank-målet	21

3.3 Doktrin	22
3.3.1 Bundenhet på grund av att tillträdande part haft eller borde haft kännedom om skiljeklausulen i huvudavtalet	22
3.3.2 Bundenhet på avtalsrättslig grund	23
3.3.2.1 Heuman	23
3.3.2.2 Vahlén	24
3.3.3 Bundenhet grundad på obligationsrättsliga principer och § 27 SkbrL	24
3.3.3.1 Håstad	24
3.3.3.2 Edlund	25
3.3.3.3 Runesson	26
3.3.3.4 Lindskog	27
3.3.4 Diskussionen efter Emja-domen	27
3.3.4.1 Särskilda omständigheter	30
3.3.4.1.1 Personlig anknytning mellan de ursprungliga avtalsparterna	31
3.3.4.1.2 Motpartens eventuella betalningsoförmåga	32
4 INTERNATIONELLT	34
4.1 Allmänt	34
4.1.1 Skiljebundenhet efter singularsuccession	34
4.1.2 Kvarstående parts skiljebundenhet	36
4.2 England	37
4.3 Schweiz	38
4.4 Norge	39
5 ANALYS	41
5.1 Ska den kvarstående parten vara skiljebunden efter rättighetsöverlåtelse?	41
5.1.1 Rättslig grund för skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelser	41
5.1.1.1 Avtalsrättsligt resonemang som grund för skiljebundenhet	42
5.1.1.2 Skiljebundenhet motiverad av rättspolitiska skäl och obligationsrättsliga principer	43
5.1.1.3 Frågan om en haltande bundenhet	44
5.1.1.4 Separabilitetsdoktrинens påverkan på skiljeavtalets överlåtbarhet	45
5.1.2 Rättsläget i Sverige i jämförelse med den internationella ståndpunkten	46
5.2 Bör det föreligga undantag till skiljebundenhet för den kvarstående parten?	47
5.2.1 Särskilda omständigheter	48
5.2.1.1 Motpartens betalningsoförmåga	48
5.2.1.2 Skiljeklausulen i det ursprungliga avtalet har tillkommit på grund av en personlig anknytning mellan parterna	49
5.2.2 Rättsläget i Sverige i jämförelse med den internationella ståndpunkten	50
5.2.3 Bör frågan angående skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelser regleras i lag?	51
5.3 Sammanfattande slutsatser	51
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	53
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	58

Summary

In commercial relationships, it is common that contractual rights are transferred to third parties. If the agreement contains an arbitration agreement, the question arises if the agreement to arbitrate after a transfer of rights becomes automatically binding between the new parties. For instance, The Supreme Court has ruled that the new party is automatically bound due to legal policy considerations and 27 § in the Law of Promissory Notes. Regarding the issue whether the remaining party after a transfer of rights shall be bound by an arbitration clause in the contract between the original parties the Supreme Court has only ruled on the matter obiter dictum and the question has been the subject various opinions in the legal doctrine. Thus, the purpose of this thesis was to illustrate and analyse the arguments presented in Swedish as well as international literature whether the remaining party ought to be bound to arbitrate or not. Since the question is not regulated by Swedish law the discussion of the thesis is based on legal policy considerations.

In order to resolve disputes through arbitration, an agreement to that effect is required. An arbitration agreement is only binding between the parties who entered the agreement. Isolated contractual claims can be freely transferred without the remaining party's consent or knowledge. In those situations it is problematic to reach the conclusion that the new parties have entered an arbitration agreement of their own. In order to avoid the arbitration clause to become due the agreement to arbitrate must be based on different reasons than contractual commitment.

Further, remaining parties cannot be considered to always have an interest in being bound to arbitrate with assignees, which suggests that the party should have the right to choose between arbitration and court proceedings. However, such a right to choose has not been regarded appropriate as it leads to unpredictability and encourages forum speculations. The Supreme Court ruled obiter dictum entailing that the remaining party is bound by the arbitration clause although special circumstances could release the remaining party from the arbitration agreement. The concept of special circumstances has in the legal doctrine been considered to cover situation where decisions to enter into arbitration agreements were based on personal confidence between the original parties. Furthermore, situations may arise where remaining parties are forced to participate in arbitral proceedings with financially weak assignees that are unable to pay for the proceedings. These exceptions to arbitration are to be judged narrowly as not to result in an unpredictable order. The thesis also had an international perspective when investigating whether the remaining party is bound to arbitrate or not. The prevailing international notion was that the arbitration clause automatically follows the transfer of rights as long as the original parties have not agreed otherwise. Exceptions to the main rule have been recognized under certain circumstances.

The conclusion of the thesis was that remaining parties ought to be bound to arbitrate after transfers of rights since it is important that national regulation harmonizes with the internationally dominant position on the matter, especially in an area of law with such an international character as arbitration. An automatic transfer of the arbitration clause promotes an arbitration friendly policy that is in accordance with the prevailing international opinion, which in turn creates a predictable regulation for international parties. Given this fact, the rule of contractual party restriction must stand back in order to reach a more effective solution that benefits the market economic efficiency.

Sammanfattning

I kommersiella relationer är det vanligt att kontraktuella rättigheter överläts till tredje part. Om huvudavtalet innehåller ett skiljeavtal uppstår frågan huruvida de nya parterna automatiskt i och med rättighetsöverlåtelsen är bundna även av detta avtal. Den tillträdande avtalsparten har av HD ansetts skiljebunden på grund av rättspolitiska överväganden och principerna i § 27 SkbrL. Frågan huruvida den kvarstående parten efter en rättighetsöverlåtelse ska anses skiljebunden av en skiljeklausul i det ursprungliga har HD endast uttalat sig *obiter dictum* och spörsmålet har även varit föremål för olika meningar i doktrin. Med detta som bakgrund var syftet med denna uppsats att illustrera och analysera de argument för respektive emot en skiljebundenhet för den kvarstående parten som framförts i svensk såväl som internationell doktrin. Eftersom frågan är oreglerad i svensk rätt och allmänna rättsprinciper inte ger svar kräver det uppställda problemet en lösning på rättspolitisk grund.

För att lösa tvister genom skiljeförfarande krävs ett skiljeavtal parterna emellan. Ett skiljeavtal binder som utgångspunkt endast de parter som ingått avtalet. Rena rättighetsöverlåtelser kan ske utan den kvarstående partens samtycke och vetskap. I sådana situationer är det svårt att ens tolkningsvis anse att två samstämmiga viljeförklaringar om att ingå skiljeavtal föreligger i den nya partsrelationen. För att inte skiljeklausulen ska förfalla i sin helhet får skiljebundenhet grundas på andra resonemang än avtalsrättsliga.

Den kvarstående parten kan inte alltid anses ha ett intresse av att vara skiljebunden mot en ny avtalspart vilket talar för att parten borde ha en valrätt mellan skiljeförfarande och domstolsförfarande. En sådan ordning har dock inte ansetts lämplig då den leder till oförutsägbarhet och uppmuntrar till forumshopping. Som utgångspunkt ska även den kvarstående parten anses skiljebunden men undantag kan göras i extraordinära situationer. HD har uttalat *obiter dictum* att den kvarstående parten ska anses skiljebunden så länge det inte finns särskilda omständigheter som talar emot det. Begreppet särskilda omständigheter har diskuterats i doktrinen och ansetts omfatta situationen då skiljeklausulen i det ursprungliga avtalet tillkommit på grund av en personlig anknytning. Vidare kan undantag från skiljebundenhet göras om den tillträdande parten inte har tillräckliga finansiella medel för att bekosta ett skiljeförfarande. I uppsatsen bedömdes att undantag från huvudregeln om skiljebundenhet möjliggör en flexibel lösning men att undantag bör göras i begränsad utsträckning för att undvika en alltför oförutsägbar ordning. I uppsatsen utreddes därtill hur den kvarstående partens skiljebundenhet bedöms internationellt och den dominerande ståndpunkten var att en skiljeklausul automatiskt medföljer vid en överlåtelse av rättigheter så länge inte parterna kommit överens om annat. I utländsk praxis har även undantag från skiljebundenhet erkänts i särskilda situationer.

Uppsatsens slutsats var att den kvarstående parten som huvudregel ska anses skiljebunden vid rättighetsöverlåtelser då det är väsentligt att nationell reglering harmonierar med rådande internationell syn inom ett rättsområde med så tydlig internationell karaktär såsom skiljemannarätt. En automatisk överlåtelse av skiljeklausulen främjar en skiljedomsvänlig policy och överensstämmer med den dominerande uppfattningen internationellt vilket medför en förutsägbar reglering för utländska parter. På grund av detta får undantag göras från den kontraktuella partsbegränsningen för att istället nå en mer ändamålsenlig lösning som gynnar den marknadsekonomiska effektiviteten.

Förord

Med den här uppsatsens sätts punkt för min studietid i Lund. Efter nästan sex år av studier och tio terminer på Juridicum är det dags att

Tack till min handledare Peter Westberg för värdefulla synpunkter och infallsvinklar.

Tack till min familj som ideligen har stöttat och uppmuntrat mig i mina studier.

Tack Malin, Helena, Tone och mamma för att ni med kritiska ögon har granskat uppsatsen och bidragit med goda råd ända in i det sista.

Tack Andreas för att du stått ut med mitt tjat och velande de senaste månaderna. Utan dig hade det nog inte blivit någon uppsats.

Charlotte Pehrsson
Lund, mars 2013

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
HD	Högsta Domstolen
ICC	International Chamber of Commerce
LSF	Lag (1999:116) om skiljeförfarande
Modellagen	UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration
New York-konventionen	New York-konventionen från 1958 om erkännande och verkställande av utländska skiljedomar
NOU	Norges offentlige utredninger
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Regeringens proposition
SCC	Stockholm Chamber of Commerce
SkbrL	Lag (1936:81) om skuldebrev
SML	Lag (1929:145) om skiljemän
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I kommersiella relationer är det vanligt att kontraktuella rättigheter och skyldigheter överläts till tredje part.¹ Efter en giltig överlåtelse är det klart att den nya parten och kvarstående part är bundna av villkoren i huvudavtalet. Om huvudavtalet även innehåller ett skiljeavtal uppstår frågan huruvida de nya parterna automatiskt i och med överlåtelsen är bundna även av detta.

Enligt en obligationsrättslig princip krävs det vid överlåtelser av skyldigheter samtycke från gäldenären, den kvarstående parten, för att överlåtelsen ska anses som giltig. I och med att den tillträdande parten trätt in i avtalet kan denne anses ha accepterat skiljeklausulen. Om den kvarstående parten ger sitt samtycke därtill har två viljeförklaringar, om än inte samstämmiga, avgetts och ett skiljeavtal har ingåtts mellan de nya avtalsparterna. Vid rena rättighetsöverlåtelser kan överlåtelse däremot ske utan samtycke från den kvarvarande parten. I dessa situationer uppstår problem med att grunda en skiljebundenhet på avtalsrättsligt resonemang. Det är svårt att ens tolkningsvis se att kvarstående part gjort viljeförklaring om att bli skiljebunden gentemot den nya avtalsparten då kvarstående part kan bli skiljebunden utan att ha känt till överlåtelsen, samtidigt som denne inte haft möjlighet att motsätta sig den. Om skiljeavtalet ska ha fortsatt verkan efter en rättighetsöverlåtelse får skiljebundenhet sökas och motiveras på andra grunder än avtalsrättsliga.

Frågan angående skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelse har behandlats av HD en gång, i det målet bedömdes dock främst frågan om den tillträdande partens skiljebundenhet.² Däremot uttalade sig HD i domen *obiter dictum* angående kvarstående parts skiljebundenhet. HD ansåg att även denne ska anses skiljebunden så länge det inte finns särskilda omständigheter som talar emot. Då sådana uttalanden inte har prejudicerande verkan har rättsläget angående kvarstående parts bundenhet ansetts fortsatt oklart.³

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med förevarande uppsats är att utreda huruvida en kvarstående part är fortsatt skiljebunden av en skiljeklausul i det ursprungliga huvudavtalet då rättigheterna enligt avtalet har överlåtits till en tredje part. Mer specifikt sker detta genom en utredning av på vilka grunder en skiljeklausul i det ursprungliga avtalet blir gällande mot den kvarstående parten. I uppsatsen

¹ Jarvin (1997), s. 65.

² NJA 1997 s. 866.

³ Lindskog (2012), s. 155f.

analyseras de funna argumenten för och emot skiljebundenhet för att komma fram till ett förslag på en lösning *de sententia ferenda* samt att resonera kring en rättspolitiskt lämplig lösning avseende hur problematiken bör lösas i Sverige

Frågan om den kvarstående partens skiljebundenhet bör vara aktuell och ha praktisk betydelse eftersom det är vanligt att rättigheter överläts till tredje part i kommersiella relationer.⁴ Vidare handläggs vid tiden för uppsatsens skrivande ett mål i Stockholms tingsrätt där båda parternas ombud åberopade att TR borde hänskjuta frågan om den kvarstående partens skiljebundenhet direkt till HD.⁵

Således diskuteras i denna uppsats den övergripande frågeställningen:

- Ska den kvarstående parten vara skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse?

1.3 Avgränsning

Parternas skiljebundenhet efter singularsuccession har behandlats flitigt i den juridiska doktrinen. Eftersom frågan om kvarstående parts skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelse anses vara den mest problematiska, då den inte har avgjorts i praxis, behandlas enbart denna fråga i uppsatsen. Trots att fokus ligger på den kvarstående partens skiljebundenhet är det oundvikligt att komma in på den tillträdande partens skiljebundenhet. Denna kommer dock endast att redogöras för men inte utredas.

Uppsatsen behandlar enbart singularsuccession och främst överlåtelser av materiella rättigheter i form av fordringar och ersättningsanspråk, enligt ett avtal med skiljeklausul. Även om objektöverlåtelser ingår i begreppet singularsuccession berörs inte sådana i arbetet. I mitt arbete har jag inte heller berört överlåtelse av gäldansvar eller överlåtelse av villkorade rättigheter till förmån för kvarstående part då sådana överlåtelser kräver samtycke. Universalsuccessioner, borgensåtaganden och andra fall där en tredje part kan tänkas bli bunden av en skiljeklausul ligger utanför uppsatsens ämnesområde.

Uppsatsens fokus ligger på rättighetsöverlåtelser före ett skiljeförfarande. Den berör inte de fall då föremålet för tvistemålet överläts efter det att ett skiljeförfarande har inletts. En tillträdande avtalsparts eventuella rätt till intervention i skiljeförfarandet kommer således inte att utredas.

⁴ Jarvin (1997), s. 65.

⁵ Se mål nr T 9836-12 i Stockholms tingsrätt. Den 5 november 2013 beslutade TR att de av parterna formulerade frågorna var en blandning av sak- och rättsfrågor och inte tillräckligt begränsade för att lämna sig för en prövning av HD, låt vara att den övergripande frågan ansågs kunna ha prejudikatintresse.

Uppsatsen berör inte heller så kallade ”multi-party” frågor då sådana behandlar situationen då en ytterligare part tillkommer till det ursprungliga avtalsförhållandet medan en partssuccession innebär att en part byts ut i fråga om de aktuella rättigheterna. Inte heller spörsmålet angående avtal till förmån för tredje man utretts.

En utgångspunkt för uppsatsen är att läsaren inte bara är jurist utan även besitter grundläggande kunskaper i skiljemannarätt.

1.4 Metod och material

För att besvara min frågeställning har jag till grund för uppsatsens deskriptiva avsnitt använt mig av en rättsdogmatisk metod. Den rättsdogmatiska metoden bygger på undersökningar av de olika rättskällor som är erkända inom juridiken för att fastställa vilka rättsregler som finns samt precisera dess innehåll, *de lege lata*. Rättskällevärdet är central i rättsdogmatiken. I denna skiljs mellan auktoritativa rättskällor, lag, förarbeten och prejudikat, och icke- auktoritativa rättskällor såsom doktrin. Doktrin är en sekundärkälla och har inte en bindande inverkan vid rättstillämpningen men kan vara vägledande i oklara rättslagen.⁶

En rättsdogmatisk metod innebär att fokus ligger på rättssystemet och enskilda normer, det vill säga hur innehållet är i gällande rätt. Ett *de lege ferenda* eller *de ferenda sententia* perspektiv faller således utanför rättsdogmatikens principiella ram.⁷ Istället innehåller en argumentation *de ferenda sententia* till sin karaktär ofta ett visst inslag av rättspolitisk argumentation. Som det kommer visa sig i uppsatsen är det i den rättsliga debatten huvudsakligen två värden som står emot varandra. Å ena sidan står samhällsekonomiska skäl. Skiljeförfarande anses i kommersiella förhållanden vara en rationell form av tvistlösning som främjar marknadsmässig effektivitet. Mot detta står den enskildes rättssäkerhet i fokus. En part ska skyddas från att bli bunden av ett skiljeavtal parten inte uttryckligen gått med på. Min rättspolitiska utgångspunkt i uppsatsen är att det är den marknadsmässiga effektiviteten som är det viktigaste värdet att beakta, vilket kommer speglas i analysen. Här används således en rättspolitisk metod, ett försök att ge en bild av hur frågan enligt min uppfattning bör lösas med beaktande av de argument som framförts i svensk och internationell doktrin.

Kommersiella skiljeförfaranden har ofta en internationell dimension, på så sätt att de inblandade parterna är hemmahörande i olika länder. Mot denna bakgrund är en internationell utblick som ger uppsatsen visst inslag av komparation motiverad. Insikt om andra länders rättsliga lösningar kan ge ökad förståelse för den egna rättsordningen, ge fördjupad inblick i

⁶ Lehrberg (2010), s. 83, 87ff och 167.

⁷ Olsen (2004), s. 117.

problematiken samt även bidra med värdefulla argument vilket ger en bra utgångspunkt för en diskussion de ferenda sententia.⁸

Valet av belysta rättsordningar har gjorts medvetet. England tillhör common-law familjen medan Schweiz likt Sverige härstammar från civil-law. Både England och Schweiz är länder med välrenommerade skiljedomsinstitut vilket gör dem till attraktiva säten för internationella skiljeförfaranden. Valet av Norge i den komparativa studien motiveras av att landet är ett av få som reglerat frågan i lag. Landet är dock inget attraktivt centrum för internationella skiljeförfaranden.⁹ Utländsk rätt ges på grund av utrymmesskäl en sekundär prioritering vilket gör att utredningen kommer att vara mindre grundlig än motsvarande behandling av svensk rätt.

När det gäller material till uppsatsen saknas lagstiftning angående frågan om skiljebundenhet efter singularsuccession i Sverige. Skiljedomsutredningens förslag till lag i början av 1990-talet resulterade aldrig i någon lagstiftning. Istället överlämnades frågan till rättstillämpningen. I Norge däremot är frågan reglerad i lag.¹⁰

Praxis som är direkt relevant för uppsatsens frågeställning är också knapphändig. Den kvarstående partens skiljebundenhet har aldrig avgjorts av HD. I ett mål angående den tillträdande partens skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelse uttalade sig HD däremot obiter dictum om kvarstående parts bundenhet. Enligt Lehrberg är det viktigt att inte förväxla obiter-uttalanden med auktoritativa prejudikat. Obiter dictum uttalanden bör inte tillmätas större vikt än uttalanden i den juridiska doktrinen eftersom risken föreligger att domstolen förbisett någon situation där rättsatsen inte passar.¹¹ Frågan har prövats i både England och Schweiz flera gånger.¹²

Avseende skiljemannarätt är det generellt svårt att få tag i prejudikat och rättsfall. Skiljeförfaranden är inte offentliga och ingen registrering förs över meddelade skiljedomar. Det är möjligt att frågan prövats ett flertal gånger av skiljemän men skiljedomar blir offentliga först om de klandrats. Av förklarliga skäl är det därför svårt att bilda sig en uppfattning om det utvecklats någon praxis i frågan bland skiljemän.

Både svensk och utländsk doktrin har använts då frågeställningen har en ofrånkomlig internationell anknytning. Eftersom varken lagtext, förarbete eller praxis bidrar med underlag i större utsträckning i besvarande av frågeställningarna i denna uppsats ligger huvudfokus på uttalanden i doktrinen.

⁸ Lehrberg (2010), s. 218.

⁹ Vid Oslos handelskammars skiljedomsinstitut hanteras endast mellan tre och fem skiljeförfaranden per år, se Knudtzon (2013), s. 271.

¹⁰ Se § 10 st 2 Voldgiftsloven (2004-05-14-25).

¹¹ Lehrberg (2010), s. 161.

¹² Se exempelvis i engelsk praxis: Schiffahrtsgesellschaft Detlev von Appen GmbH v Voest Alpine Intertrading GmbH, Shayler v. Woolf (1946), i schweizisk praxis: ATF/BGE 128 III 50; X. SpA v. Y & Company, Z SA, Bundesgericht, 7 August 2001.

Avslutningsvis har målsättningen i arbetet med uppsatsen varit att sträva efter att genomgående ha ett kritiskt synsätt till de olika rättskällorna. Genom att redogöra för både argument för och emot de ståndpunkter som redogörs för möjliggörs att slutsatserna underbyggs av ett så brett och nyanserat material som uppsatsens utrymme tillåter.

1.5 Disposition

Uppsatsen är disponerad på följande sätt. Inledningsvis redogörs för skiljeförfaranden i allmänhet samt vad som krävs för att ingå ett skiljeavtal enligt svensk rätt. I avsnittet presenteras även kortfattat vad som är gällande för partsväxlingar i svensk rätt med fokus på borgenärsbyten.

Det tredje avsnittet behandlar rättsläget i Sverige angående kvarstående parts skiljebundenhet efter en överlåtelse av rättigheter. Upplägget syftar till att metodiskt låta läsaren ta del av hur och varför ordningen ser ut som den gör genom en presentation av förarbeten, praxis och doktrin. I avsnittet presenteras de olika argumenten för och emot en bundenhet respektive hur långt eventuella undantag till skiljebundenhet bör sträcka sig.

Det fjärde avsnittet redogör för hur den internationella diskussionen förs angående skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelser. Avsnitten som behandlar norsk, schweizisk och engelsk rätt kommer, för att kunna fylla sin komparativa funktion, redogöra för de mest utmärkande dragen i respektive rättsordning. Syftet med avsnittet är att utreda rättsläget i olika rättsordningar för att komma fram till om det finns en internationellt dominerande ståndpunkt angående den kvarstående partens skiljebundenhet.

Avslutningsvis mynnar uppsatsen ut i en avslutande analys där uppsatsens resultat diskuteras och analyseras för att ge svar på den frågeställning som uppsatsen bygger på. Här utvecklas även min syn på några av de frågor som har kommit upp under vägen. Uppsatsen rundas av och summeras i de sammanfattande slutsatserna.

1.6 Terminologi

Inledningsvis vill jag även nämna några ord om terminologin. För att försöka underlätta för läsaren har målet varit att använda så enhetliga begrepp som möjligt. Kvarvarande eller kvarstående part syftar på den avtalspart i det ursprungliga avtalsförhållandet som inte har deltagit i någon överlåtelse. Den tillträdande, förvärvande eller nya avtalsparten betyder samma sak om inte annat anges och hänvisar till den part som förvärvat rättigheter enligt det ursprungliga avtalet. Överlåtande eller ursprunglige avtalspart är den part som överlät rättigheter till den nya avtalsparten. Med det ursprungliga avtalsförhållandet menas det mellan överlåtande och kvarstående part.

2 ALLMÄNT OM SKILJEFÖRFARANDE, SKILJEAVTALET OCH PARTSSUCCESSION

2.1 Varför väljs skiljeförfarande?

Långt innan statliga domstolar instiftades löstes tvister mellan handelsparter av betrodda män utsedda av parterna. Även efter domstolens genomslag tenderade skiljeförfarande att vara det föredragna medlet för tvistelösning mellan kommersiella aktörer.¹³ Skiljeförfarande står fortsatt för en inte obetydlig del av tvistelösningen inom näringslivet. Eftersom skiljeförfarande i allmänhet inte står under offentlig insyn samt att ingen registrering av meddelade skiljedomar förs finns det dock inga exakta siffror över hur vanligt förekommande det är.¹⁴

Från den senare delen av 1970-talet och framåt började Sverige väljas som forum för skiljeförfaranden i avtal mellan utländska parter. Inledningsvis var det ofta i internationella kontrakt ingångna av sovjetiska respektive kinesiska aktörer och deras utländska motparter där Sverige valdes som forumland.¹⁵ Sverige har fortfarande ett rykte om sig att vara ett ansett skiljedomsland. År 2012 påkallades 177 stycken skiljeförfaranden hos Stockholms Handelskammarens Skiljedomsinstitut. Av dessa var 92 stycken internationella respektive 85 inhemska.¹⁶

Att lösa en uppkommen tvist genom skiljeförfarande istället för genom vanlig domstolsprocess anses vara förknippat med såväl fördelar som nackdelar. Då skiljeförfarande är ett eninstansförfarande utan rätt att överklaga en skiljedom på materiella grunder når parterna ofta snabbare ett slutligt avgörande av tvisten än om processen förts i domstol. På så sätt undviker parterna risken för att hamna i en utdragen domstolsprocess i flera instanser. Mot detta får vägas att ett skiljeförfarande kan anses vara ett mer rättsosäkert alternativ då skiljedomen inte kan överklagas materiellt. Parterna accepterar på förhand risken för materiellt felaktiga domar.¹⁷ Ett annat argument för att välja skiljeförfarande är att parterna själva bestämmer vem som avgör tvisten. Utseendet av skiljemän kan anpassas efter tvistefrågans art beroende på vilken expertis som behövs i just denna tvist.¹⁸ Resultatet av denna förmån är dock att kostnaderna för ett skiljeförfarande

¹³ Hassler och Cars (1989), s. 11; Kwart och Olsson (2000), s. 15.

¹⁴ Kwart och Olsson (2000), s. 23f.

¹⁵ SOU 1994:81, s. 65.

¹⁶ Statistik från SCC:s hemsida, se: <http://www.sccinstitute.se/hem-1/statistik.aspx>.

¹⁷ Kwart och Olsson (2012), s. 38; Heuman Lars (1999), s. 17 och 40f.

¹⁸ Heuman (1999), s. 29; Kwart och Olsson (2012), s. 73.

kan bli höga då parterna förutom sina egna ombuds- och omkostnader även står för skiljemännens arvoden. Parterna är solidariskt ansvariga för kostnaderna för skiljemännen. Om motparten saknar tillgångar kan notan för hela skiljeförfarandet hamna på en part.¹⁹ I domstol är hela processen offentlig, vem som helst kan ta del av handlingarna i målet. Även om inte skiljedomen i sig är automatiskt sekretessbelagd sker själva skiljeförfarandets utan offentlig insyn. Allmänheten, massmedia eller konkurrenter kan inte få tillträde till förhandlingarna.²⁰

I internationella tvister föredrar kontraktsparterna oftast att lösa dessa genom skiljeförfarande istället för i domstol. Parterna hyser ofta större förtroende för en skiljenämnd då en prövning inför nämnden anses mer neutralt än att tvista i domstol i motpartens hemland.²¹ Ett ytterligare argument för skiljeförfarande är att skiljedomar är enklare att verkställa utomlands än vanliga domar i och med New York-konventionen från 1958 om erkännande och verkställande av utländska skiljedomar (New York konventionen).²²

2.2 Skiljeavtalet

Enligt 1 § i lagen om skiljeförfarande²³ (LSF) får parterna genom avtal låta tvister i frågor som parterna kan träffa förlikning om, avgöras av en eller flera skiljemän. Skiljeavtal är således ett nödvändigt krav för att ett skiljeförfarande ska kunna inledas.²⁴ En part kan inte ensidigt tvinga fram ett skiljeförfarande mot motpartens vilja. Om ett giltigt skiljeavtal saknas kan inte skiljeförfarande genomföras.²⁵

I en rättsstat är rätten till rättegång en grundläggande princip och ett avtal där en part totalt frångår sin rätt att få sin sak prövad utgör en nullitet. I dispositiva tvister kan dock parterna i viss mån välja formerna för rättegången så länge den valda tvistlösningen möter kraven på att vara en rättssäker prövning. Skiljeförfarande är enligt lag fastslaget att vara ett sådant rättssäkert undantag. Ett frivilligt åtagande krävs för skiljebundenhet och åtagandet sker genom avtal.²⁶ Enligt hovrättspraxis har det ansetts att skiljeavtal på grund av dess derogativa verkan måste ha tillkommit efter en tydlig överenskommelse därom för att skiljebundenhet ska uppstå.²⁷ Det måste stå klart att parterna har avstått från sin konventionsgrundade rätt till domstolsprövning.²⁸ Det måste även framgå att parterna menat att välja just

¹⁹ Se LSF 37 §; Kvarn och Olsson (2012), s. 37f.

²⁰ Hassler och Cars (1989), s. 14.

²¹ Heuman (1999), s. 20.

²² Kvarn och Olsson (2012), s. 36f.

²³ Lag (1999:116) om skiljeförfarande.

²⁴ SOU 1994:81, s. 77.

²⁵ Heuman (2007), s. 25.

²⁶ Lindskog (2012), s. 59ff och 148; Heuman (1999), s. 17.

²⁷ Se RH 1982:102.

²⁸ Heuman (2011/12), s. 650.

skiljeförfarande och inte någon annan alternativ tvistelösningsmekanism såsom medling.²⁹

Ett skiljeavtal anses vara ett civilrättsligt avtal med processuella rättsverkningar. Då det är att anse som ett blandat avtal ska avtalsbindningen bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler.³⁰ I svensk rätt föreskrivs ingen särskild form för skiljeavtal. Muntliga avtal såväl som avtal som tillkommit genom parternas agerande, konkludent handlande, är giltiga om sådana kan styrkas.³¹ Skriftliga skiljeavtal är dock i praktiken dominerande.³²

Inom avtalsrätten är principen om anbud och accept grundförutsättningen för avtal. Det krävs som utgångspunkt samstämmiga viljeförklaringar för att ett avtal ska komma till stånd.³³ Ett skiljeavtal kan vara ett fristående avtal såväl som bestå av en klausul i ett avtal. I de fall när skiljeavtalet bär formen av en klausul i ett avtal som undertecknas av båda parterna kan den samstämmiga viljeförklaringen enkelt identifieras då parterna genom sin underskrift accepterat skiljeklausulen.³⁴ I andra situationer kan det föreligga svårigheter att konstatera att ett avtal slutits i enlighet med en gemensam partsvilja. I svensk rätt kan dock avtal anses ha ingåtts även då en gemensam partsvilja inte klart kan konstateras, exempelvis genom konkludent handlande. Det är inte klart huruvida dessa undantag inom den vanliga avtalsrätten även är tillämpliga angående skiljeavtal.³⁵ Det går inte att räkna med att samma bindningsmekanismer är gällande för skiljeavtal, särskilt när avtalsbundenheten tillkommit under osäkra former.³⁶

På samma sätt som en hänvisning till allmänna avtalsvillkor i exempelvis standardavtal blir bindande för en part som inte tagit del av dessa, blir en part skiljebunden om dessa villkor även innehåller en skiljeklausul. Parten blir skiljebunden även om denne inte tagit del av villkoren och på grund av detta var ovetande om skiljeklausulens existens.³⁷ En skiljeklausul kan angripas med 36 § AvtL och jämkas eller åsidosätts vid oskälighet. Skiljeklausuler mellan jämställda näringsidkare anses dock generellt inte som oskäliga.³⁸

²⁹ Heuman (1999), s. 46f; (2007), s. 26.

³⁰ SOU 1994:81, s. 77; Prop. 1998/99:35, s. 47; Heuman (1999), s. 51; Nerep (1987), s. 396f.

³¹ SOU 1994:81, s. 95; Nerep (1987), s. 412.

³² Kvant och Olsson (2012), s. 53; Heuman (1990), s. 41.

³³ Adlercreutz och Gorton (2011), s. 53.

³⁴ Heuman (1999), s. 51.

³⁵ Ibid., s. 51f och 58.

³⁶ Ibid., s. 52.

³⁷ NJA 1980 s. 46.

³⁸ Prop. 1975/76:81, s. 147; Heuman (1999), s. 122f.

2.3 Skiljeavtalets särdrag

2.3.1 Inbyggda förmåner och förpliktelser

I doktrinen framförs ibland att ett skiljeavtal är ett avtal av både berättigande och förpliktigande karaktär.³⁹ Exempel på rättigheter som härrör ur ett skiljeavtal är rätten att få sin sak prövad av skiljenämnd istället för i domstol samt att själv utse en av skiljemännen efter eget tycke. Då ett skiljeavtal utgör en överenskommelse om alternativ tvistlösning innebär detta en förbindelse av parterna att inte väcka talan i allmän domstol. Vidare åtar sig parterna genom skiljeavtalet att betala hälften av skiljemännens arvode samt ställa säkerhet om detta begärs. I detta åtagande följer även en latent skyldighet att svara för hela kostnaden för skiljeförfarandet vid motpartens insolvens eller en eventuell förlust i skiljeprocessen.⁴⁰

2.3.2 Doktrinen om separabilitet

Vid bedömning av skiljeavtalets giltighet tillämpas separabilitetsdoktrinen. Doktrinen är en princip som är allmänt erkänd i internationella skiljeförfaranden och lagfäst i svensk rätt.⁴¹ Den har sin betydelse i de situationer då skiljeklausulen är en del av ett civilrättsligt avtal och svaranden efter påkallat skiljeförfarande åberopar att avtalet är ogiltigt. Då ska skiljemännen när de prövar avtalets giltighet och sin behörighet behandla huvudavtalet och skiljeavtalet som två åtskilda avtal och inte som ett enhetligt.⁴² Resultatet blir att skiljeklausulen ses som ett eget avtal fristående från resten av avtalet och att klausulen kan ha fortsatt giltighet även om part ifrågasatt huvudavtalet. Detta gäller oavsett om skiljeavtalet är ett fristående avtal eller inkorporerat i form av en klausul i huvudavtalet.⁴³

Doktrinen syftar till att verka behörighets- och effektivitetsfrämjande. Om en invändning om att huvudavtalet är ogiltigt skulle leda till att skiljenämnden inte skulle ha kompetens att avgöra sådana tvister skulle skiljeförfaranden förlora för mycket i effektivitet. Vidare anses det ur obstruktionssynpunkt alltför lätt om en part skulle kunna frångå skiljeförfarandet endast genom att hävda att huvudavtalet är ogiltigt. Det skulle gå emot huvudsyftet med skiljeförfarandet, att nå en snabb och enkel tvistelösning utanför vanlig domstol.⁴⁴ Parterna presumeras också vilja ha alla tvister enligt huvudavtalet bedömt av skiljemän, även frågor om avtalets existens och giltighet.⁴⁵

³⁹ Olsson och Kvarn (2000), s. 20; Edlund (1993) s. 907; Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 141; Heuman (1997/98), s. 545.

⁴⁰ Edlund (1993), s. 907.

⁴¹ § 3 LSF.

⁴² Heuman (1999), s. 62ff.

⁴³ Poudret och Besson (2007), s. 133.

⁴⁴ Heuman (1999), s. 62f; Poudret och Besson (2007), s. 133f.

⁴⁵ Heuman (1999), s. 62f; Hassler och Cars (1989), s. 44f.

2.4 Tredje mans bundenhet av skiljeavtal

2.4.1 Allmänt

Det är en grundläggande princip inom avtalsrätten att ett avtal endast är bindande mellan parterna.⁴⁶ Denna princip gäller även för skiljeavtal.⁴⁷ En tredje man som inte är part till skiljeavtalet kan inte utan samtycke tvingas in i ett skiljeförfarande. På samma sätt kan inte heller en tredje part tvinga sig in i ett skiljeförfarande utan de andra parternas medgivande.⁴⁸ Ett skiljeavtal kan dock bli giltigt mot en tredje part på grund av civilrättslig överlåtelse.⁴⁹ Som berörts tidigare är det vanligt i kommersiella relationer att kontraktuella rättigheter och skyldigheter överläts till tredje part.⁵⁰ Efter en giltig överlåtelse av villkor enligt ett avtal är det klart att de båda nya parterna är bundna av dessa. Om huvudavtalet innehöll ett skiljeavtal uppstår frågan huruvida de nya parterna automatiskt i och med överlåtelsen är bundna även av detta eller om de måste ingå ett eget skiljeavtal.

Olika regler gäller för olika typer av succession. Vid universalsuccession är det allmänt accepterat att den övertagande parten blir skiljebunden. Undantag gäller för sakrättsliga frågor.⁵¹ Vad som gäller efter en singularsuccession, en överlåtelse av vissa specifika rättigheter eller skyldigheter från ett subjekt till ett annat, är mera oklart.⁵²

2.4.2 Partsväxlingar

Frågan om verkningar av partsväxlingar regleras inte inom avtalsrätten utan hänförs istället till obligationsrätten.⁵³ Enligt en civilrättslig grundsats krävs samtycke av borgenären för att en partsväxling ska få ske på galdenärssidan. Vid överlåtelse av rättigheter och skyldigheter blir överlåtelsen således fullt ut gällande endast om borgenären gett sitt godkännande därtill.⁵⁴ Om en partsväxling sker på borgenärssidan är däremot huvudregeln att det inte finns förhinder mot cession av en borgenär. En överlåtelse av rättigheter enligt ett avtal får således ske utan särskilt samtycke. Undantag kan dock göras om det föreligger hinder på grund av avtalets beskaffenhet, såsom att det finns en personlig koppling mellan parterna vilken har betydelse för fullgörelse av avtalet.⁵⁵

⁴⁶ Adlercreutz och Gorton (2011), s. 148.

⁴⁷ Dillén, (1933), s. 245; Hassler och Cars (1989), s. 38.

⁴⁸ Heuman (1999), s. 95 och (1987), s. 229.

⁴⁹ Heuman (1987), s. 229 och (1990) s. 41; Olsson och Kvart (2000), s. 34; Reldén och Nilsson (2013), s. 72.

⁵⁰ Jarvin (1997), s. 65.

⁵¹ Dillén (1933), s. 246; SOU 1994:81, s. 91; Prop. 1975/76:81 s. 65f; Håstad (1990), s. 181; NJA 1997 s. 866.

⁵² SOU 1994:81, s. 91ff.

⁵³ Runesson (2008), s. 394.

⁵⁴ Rodhe (1979), s. 251 och 277; Mellqvist och Persson (2011), s. 52.

⁵⁵ Runesson (2008), s. 395; Adlercreutz och Gorton (2011), s. 150.

2.4.3 Gälldenärens invändningsrätt enligt 27 § skuldebrevslagen

Då en gälldenär inte kan motsätta sig en rättighetsöverlåtelse får denne visst skydd mot en ny borgenär genom bibehållen invändningsrätt. 27 § SkbrL lagfäster denna invändningsrätt vid överlåtelse av enkla skuldebrev och bestämmelsen får genom analogi betydelse också för andra fordringar.⁵⁶ Enligt § 27 i skuldebrevslagen äger inte den nya borgenären en bättre rätt gentemot gälldenären än vad den ursprunglige borgenären gjorde. Det innebär att alla eventuella begränsningar och villkor som fanns i avtalet mellan borgenären och gälldenären överförs till den nya borgenären även om denna inte var medveten om förbehållen. Kvalitén hos en fordran kan inte förbättras genom en överlåtelse. Rätten till bibehållen invändningsrätt gäller dock ej löpande skuldebrev då paragrafen endast är tillämplig på enkla skuldebrev.⁵⁷

⁵⁶ Mellqvist och Persson (2011), s. 154.

⁵⁷ Ibid.

3 Rättsläget i Sverige

Avsnittet kommer att redogöra för rättsläget i Sverige angående kvarstående parts skiljebundenhet efter en överlåtelse av rättigheter. Upplägget syftar till att förklara hur och varför ordningen ser ut som den gör genom en presentation av förarbeten, praxis och doktrin. I avsnittet presenteras de olika argumenten för och emot en bundenhet respektive hur långt eventuella undantag till skiljebundenhet bör sträcka sig.

3.1 Skiljedomsutredningen

I den gamla skiljemannalagen (SML) saknades lagstiftning om skiljebundenhet efter singularsuccession.⁵⁸ I början av 1990-talet tillsattes Skiljedomsutredningen med uppdrag att se över skiljemannalagstiftningen. I sitt förslag framfördes ett förslag till lagreglering av skiljebundenheten efter singularsuccession.⁵⁹ Ett syfte med att lagstifta i frågan var att uppmärksamma kommersiella aktörer om problematiken så att de genom avtal själva skulle reglera hur de vill lösa frågan.⁶⁰

Skiljedomsutredningens lagförslag grundade skiljebundenhet på avtalsrättsliga resonemang. Utredningen menade att ett skiljeavtal inte bör kunna komma till stånd utan att de vanliga mekanismerna för avtalsbindning har iakttagits.⁶¹ Skiljeavtalet ansågs inte följa med automatiskt vid överlåtelse av rättigheter och skyldigheter som är föremål för skiljeavtal.⁶² Utgångspunkten borde vara att skiljeavtalet endast blir bindande i den nya avtalsrelationen om de nya avtalsparterna kan anses ha kommit överens om det. En sådan överenskommelse behöver dock inte vara uttrycklig, om den kvarstående parten kan anses på något sätt ha visat vilja att skiljeklausulen ska vara fortsatt gällande samt den nya parten har haft kännedom om detta blir klausulen gällande. Kraven för att bundenhet ska föreligga skulle således vara låga.⁶³ En lösning i enlighet med förslaget anslöt även till doktrinen om separabilitet eftersom en tillämpning av principen leder till att skiljeavtalet anses vara ett självständigt avtal även i situationer av partsuccession.⁶⁴

Utredningen menade att en bestämmelse med innebörden att skiljeklausulen automatiskt ska överföras efter överlåtelse skulle kunna vara till skada för den kvarstående parten. Exempelvis kunde parten tvingas in i ett skiljeavtal med en motpart som inte har tillräckliga medel för att genomföra ett skiljeförfarande. Vidare avstyrktes en lösning som skulle resultera i en

⁵⁸ Ibid. s. 44.

⁵⁹ SOU 1994:81, s. 91.

⁶⁰ Ibid., s. 92.

⁶¹ Ibid., s. 92 och 94.

⁶² Ibid., s. 260.

⁶³ Ibid., s. 92f och 260.

⁶⁴ Ibid., s. 92.

haltande bundenhet då det ansågs oskäligt att den nya parten ska tvingas bli utlämnad åt den kvarstående partens forumshopping. Utredningen ansåg inte att det vore rimligt om den nya avtalsparten blir utlämnad åt kvarvarande parts forumval om denne inte på förhand kan tvingas att välja forum innan en process inleds.⁶⁵

Remissinstanserna avstyrkte Skiljedomsutredningens förslag till lagstiftning. Förslaget ansågs vara det motsatta från den vanligast förekommande uppfattningen i det praktiska rättslivet, om lagreglering skulle ske borde en motsatt lösning förespråkas. Om skiljeavtalet automatiskt upphör att gälla vid en överlåtelse skulle detta innebära en betydande nackdel för kvarstående part då denne ansågs ha ett intresse av att få tvister prövade i skiljeförfarande även mot en ny avtalspart. Den överlåtande parten borde inte heller för enkelt kunna frigöra sig från sina skiljeåtaganden då detta i princip innebär att denna part får valmöjlighet mellan rättegång och skiljeförfarande. Slutligen ansågs förslaget vara mycket kontroversiellt i ett internationellt perspektiv då det skiljde sig från den internationellt dominerande uppfattningen.⁶⁶

Även regeringen ställde sig tveksam till om lagförslaget verkligen motsvarade de behov som fanns inom det praktiska rättslivet. Det fanns mycket som talade för att ett skiljeavtal borde ges fortsatt giltighet i en vidare bemärkelse än vad utredningens förslag gjorde. Ett automatiskt upphörande av skiljeavtalet vore till nackdel för den kvarstående parten och det ansågs orimligt att den överlåtande parten skulle kunna frigöra sig från sitt skiljeåtagande genom en enkel rättighetsöverlåtelse. Regeringen menade att det nyss avgjorda Emja-målet visade på svårigheten att reglera frågan med en gemensam lagregel. På grund av detta ansåg regeringen att frågan även i framtiden borde överlämnas åt rättstillämpningen.⁶⁷

3.2 Praxis

Prejudikat angående skiljebundenhet efter singularsuccession är få i svensk rätt. Fram tills domen i Emja-målet fanns endast ett HD-avgörande i frågan.⁶⁸ Prejudikatets värde har dock ifrågasatts då det rörde ett bulvanförhållande.⁶⁹ Det står åtminstone klart att en skiljeklausul alltid kan åberopas mot en bulvan om ingen verklig överlåtelse skett.⁷⁰

Praxis som berör kvarstående parts skiljebundenhet efter en rättighetsöverlåtelse är än mer knapphändig. Det finns inget rättsfall som direkt behandlar frågan. Däremot uttalade sig HD obiter dictum om kvarvarande parts skiljebundenhet i Emja-målet. I ett senare avgörande från

⁶⁵ Ibid., s. 93.

⁶⁶ Prop. 1975/76:81, s. 63f.

⁶⁷ Ibid., s. 64f.

⁶⁸ NJA 1926 s. 209.

⁶⁹ Jfr Håstad (1990), s. 183f och Heuman (1987) s. 249f.

⁷⁰ SOU 1994:81, s. 260.

HD angående sekretess i skiljeförfarande, Bulbank-målet, behandlade underinstanserna frågan om kvarstående parts bundenhet. HD meddelade dock inte prövningstillstånd i den delen.

3.2.1 Emja-fallet⁷¹

3.2.1.1 Bakgrund

Det tyska kommanditbolaget Emja⁷² trädde 1990 in i ett skeppbyggnadskontrakt med varvet Ferus⁷³ och övertog därmed dåvarande ägarens rättigheter och skyldigheter med anledning av avtalet. Ferus tog på sig med hjälp av Bijlsma⁷⁴ att leverera ett fartyg till Emja. Bijlsma ingick i sin tur ett avtal med Wärtsilä⁷⁵ om att detta bolag skulle leverera en dieselmaskin till byggnationen av fartyget. Efter att leverans av fartyget skett till Emja upptäcktes att dieselmaskinen var behäftad med fel. Ferus och Bijlsma överförde sina rättigheter gentemot Wärtsilä genom avtal till Emja. Emja väckte talan mot Wärtsilä i Trollhättans tingsrätt och yrkade på skadestånd. Wärtsilä invände att tvist rörande underleverantörsavtalet skulle avgöras genom skiljeförfarande då rättegångshinder förelåg på grund av ett mellan de ursprungliga parterna ingått skiljeavtal.

3.2.1.2 Parternas argumentation

Emja åberopade att de inte skulle anses skiljebundna gentemot Wärtsilä. Om domstolen skulle finna dem skiljebundna fanns en risk för att Emja skulle drabbas av deni de justice. Om Emjas talan avvisades i tingsrätten menade Emja att risken fanns att Wärtsilä kunde stoppa ett av Emja påkallat skiljeförfarande med argumentet att det ej fanns något skiljeavtal parterna sinsemellan.

Wärtsilä anförde att de alltid i sina försäljningsavtal tillämpade de aktuella leverensvillkoren eftersom uppkomna tvister ofta rör komplicerade tekniska förhållanden. Vidare ville Wärtsilä undvika den högre graden av insyn i förfarandet som en domstolsprocess medför då tvister ofta rör tillverknings- och konstruktionsfrågor. Om Emja inte skulle anses skiljebundna skulle Wärtsiläs rättsliga ställning allvarligt försämrats.

3.2.1.3 HD:s motivering och domskäl

HD fann att Emja genom rättighetsförvärvet blivit skiljebunden gentemot Wärtsilä. Om Emja inte skulle anses skiljebundna skulle detta innebära en allvarlig försämring för Wärtsiläs ställning i och med att talan prövas i vanlig domstol istället för av skiljemän, särskilt då Wärtsilä inte kunde

⁷¹ NJA 1997 s. 866.

⁷² MS Emja Braack Schiffahrts KG.

⁷³ Scheepswerf Ferus Smit BV.

⁷⁴ Scheepswerf Bijlsma BV.

⁷⁵ Wärtsilä Diesel Aktiebolag.

motsätta sig överlåtelsen mellan Emja och Ferus. Om Emja inte ville vara skiljebunden gentemot Wärtsilä hade de kunnat avstå från förvärvet.

Vidare hänvisade HD till § 27 i SkbrL angående gäldenärens invändningsrätt vid överlåtelser av enkla fordringar och vissa rättigheter. Trots att bestämmelsen i första hand är tillämplig vid civilrättsliga invändningar ansåg HD att starka skäl talar för att låta denna omfatta även den aktuella situationen. En ny borgenär borde inte ha bättre rätt gentemot gäldenären än vad överlåtare hade.

HD uttalade sig obiter dictum om kvarstående parts bundenhet. En personlig anknytning mellan de ursprungliga parter som skulle kunna göra skiljeavtalet personanknutet ansåg HD kunde tala emot en skiljebundenhet i det nya avtalsförhållandet. HD noterade dock att sådana personliga förhållanden var ovanliga i kommersiella förhållanden och i vart fall inte förelåg i detta mål. Vidare diskuterades risken för att kvarstående part kan tvingas hamna i ett skiljeförfarande med en finansiellt svag motpart. Trots att detta skulle kunna tala för att kvarstående part ska ha en valrätt mellan skiljeförfarande och allmän domstol ansåg HD att en sådan haltande bundenhet inte var att föredra då den uppmuntrar till forumshopping. Slutsatsen blev att även den kvarstående parten ska anses skiljebunden om inte särskilda omständigheter föreligger. Några sådana ansågs inte ha framkommit i detta mål. HD ansåg inte heller att Emja skulle komma att drabbas av deni de justice.

3.2.2 Bulbank-målet⁷⁶

Huvudfrågan i detta mål var i HD om ett skiljeförfarande direkt är förenat med en regel om sekretess, även om inte parterna uttryckligen avtalat om detta. I underinstanserna behandlades dock även frågan huruvida kvarstående part efter en rättighetsöverlåtelse skulle anses skiljebunden gentemot den nya avtalsparten.

Bakgrunden i målet var att Bulbank⁷⁷ hade ingått ett låneavtal med GiroCredit.⁷⁸ GiroCredit överlät i sin tur sina rättigheter enligt avtalet med Bulbank till AIT⁷⁹. Bulbank betalade inte enligt avtalet och AIT påkallade då skiljeförfarande. Bulbank invände att skiljeavtalet ej var gällande gentemot AIT. Skiljenämnden fann att skiljeavtalet var giltigt och att de var behöriga att pröva tvisten.

Bulbank överklagade skiljedomen till Stockholms tingsrätt. Bulbank hävdade även här att skiljeklausulen i låneavtalet inte hade följt med överlåtelsen av rättigheterna och att det därför inte existerade något giltigt skiljeavtal mellan parterna. Bulbank menade även att särskilda omständigheter förelåg då de motsatt sig överlåtelsen samt att kostnaderna

⁷⁶ NJA 2000 s. 538.

⁷⁷ Bulgarian Foreign Trade Bank.

⁷⁸ GiroCredit Bank Aktiengesellschaft der Sparkassen.

⁷⁹ A.I. Trade Finance, Inc.

för skiljeförfarandet skulle bli högre med den nya avtalsparten än vad det hade blivit med den tidigare. Tingsrätten ansåg dock att Bulbanks argument inte kunde anses utgöra särskilda omständigheter då sådana ska vara av extraordinär natur.⁸⁰ Avtalet var att anse som ett vanligt låneavtal vilket var fritt att överlåta. Inte heller risken för att Bulbank skulle tvingas till flera skiljeförfaranden, om GiroCredit överlät rättigheter till flera olika objekt, ansågs vara en särskild omständighet. Om skiljeklausulen inte skulle anses bindande förelåg risken att Bulbank tvingades processa i nationella domstolar i flera olika länder vilket ansågs vara värre.

Hovrätten fann att skiljeklausulen var gällande på väsentligen samma grunder som tingsrätten. De omständigheter som Bulbank åberopade som särskilda kunde inte anses tillräckliga varken i sitt slag eller av substans för att utgöra undantag från skiljebundenhet.⁸¹

HD meddelade prövningstillstånd beträffande Bulbanks talan i den del frågan avsåg huruvida skiljeklausulen kunnat hävas på grund av avtalsbrott. HD fann dock ej anledning att meddela prövningstillstånd såvitt avsåg de övriga av Bulbank åberopade grunderna.⁸²

3.3 Doktrin

3.3.1 Bundenhet på grund av att tillträdande part haft eller borde haft kännedom om skiljeklausulen i huvudavtalet

Dilléns uppfattning var länge den dominerande i svensk doktrin. En tillträdande part ska vara bunden av skiljeklausulen på samma sätt som denne är bunden av andra villkor i huvudavtalet, i alla fall om denne känt till eller borde känt till skiljeklausulens existens.⁸³ Tirkkonen, Hassler, samt Hobér instämde i detta resonemang.⁸⁴ Hobér menade dock att då det är vanligt i kommersiella förhållanden att skiljeavtalet är integrerat i huvudavtalet i form av en skiljeklausul, borde det vara svårt för en förvärvare att åberopa att denne inte haft kännedom om klausulens existens.⁸⁵

Om den tillträdande parten ska anses skiljebunden ska enligt Dillén även den kvarstående parten kunna göra skiljeklausulen gällande. Den nye parten erhåller inte en bättre rätt gentemot kvarstående part än vad överlåtaren gjorde. Om tillträdande part har vetskap om klausulen är denne bunden och det hade inte enligt Dillén varit rimligt om en part ensidigt kunnat frigöra

⁸⁰ Landrove (2004:1), s. 133; Rosenberg (2002), s. 18.

⁸¹ Rosenberg (2002), s. 22.

⁸² Fohlin (2006/07), s. 744.

⁸³ Dillén (1933), s. 247.

⁸⁴ Hobér (1984), s. 38 f.; Hassler och Cars (1989); s. 45. Tirkkonen, (1952), s. 45.

⁸⁵ Hobér (1984), s. 39.

sig från skiljeavtal genom enkel rättighetsöverlåtelse till en ny part.⁸⁶ Angående huruvida den nya avtalsparten kan åberopa skiljeavtalet gentemot kvarstående part menade Dillén att det kan förutsättas att den kvarstående parten önskar att skiljeklausulen ska vara fortsatt gällande i den nya avtalsrelationen eftersom parten tidigare har samtyckt till att just detta rättsförhållande ska prövas av skiljemän.⁸⁷

Angående löpande skuldebrev ansåg Dillén att den tillträdande parten kan åberopa skiljeavtalet, den kvarvarande parten kan dock inte göra skiljeavtalet gällande. Denna uppfattning delas av Tirkkonen.⁸⁸

3.3.2 Bundenhet på avtalsrättslig grund

3.3.2.1 Heuman

Enligt Heuman krävs det ett avtal för att grunda skiljebundenhet. Vid ett gäldenärsbyte krävs samtycke av den kvarstående parten. Om den nya parten accepterar villkoren i huvudavtalet och den kvarstående parten gett sitt samtycke till att den tillträdande parten får erhålla rättigheterna samt fullgöra skyldigheterna däri, kan det enligt Heuman sägas att ett nytt skiljeavtal har ingåtts då samstämmiga viljeförklaringar föreligger.⁸⁹ Vid rena rättighetsöverlåtelser där inget samtycke krävs för cession, kan däremot inte ett skiljeavtal anses ha tillkommit mellan de nya avtalsparterna.⁹⁰ Om en tillträdande avtalspart skulle bli skiljebunden på grund av att det funnits en skiljeklausul i ett tidigare avtalsled hade detta inneburit att skiljebundenhet tillkommit på grund av en parts ensidiga vilja, vilket inte är förenligt med avtalsrättens grunder. Endast i de fall där rättigheterna som överläts är villkorade med krav på kvarstående parts samtycke, eller att förvärvande part förbinder sig att iaktta skiljeklausulen kan anses att skiljeavtal tillkommit på avtalsrättslig grund. Eftersom inte den tillträdande parten är skiljebunden kan inte heller den kvarstående parten anses vara det då detta hade medfört en haltande bundenhet. Ett avtal som endast är bindande för den ena parten skulle gå emot grundläggande avtalsrättsliga principer. Då skiljebundenhet inte kan motiveras på avtalsrättslig grund bör skiljeklausulen istället förfalla i sin helhet.⁹¹

Heuman medger att detta skulle kunna resultera i att den kvarstående parten hamnar i försämrad ställning, då denne tvingas föra en process i domstol istället, men att det inte är skäl nog för att anse att ett nytt skiljeavtal skulle ha ingåtts mellan de nya avtalsparterna. En avtalspart har alltid att räkna med att motparten överlåter rättigheter enligt kontraktet. Enligt Heuman kan en kvarstående part på förhand skydda sig mot en sådan situation genom att

⁸⁶ Dillén (1933), s. 247.

⁸⁷ Dillén (1933), s. 246f.

⁸⁸ Ibid., s. 247; Tirkkonen (1952), s. 45.

⁸⁹ Heuman (2007), s. 28 och (1987), s. 236ff.

⁹⁰ Heuman (1990), s. 60ff.

⁹¹ Heuman (1999), s. 111 och (1987), s. 236ff och 248.

i det ursprungliga avtalet införa överlåtelseförbud alternativt en klausul med innebörden att en rättighetsförvärvare måste sluta skiljeavtal med den kvarstående parten för att överlåtelsen ska bli giltig.⁹² En automatisk överföring av skiljeklausulen skulle enligt Heuman till och med kunna orsaka skada för kvarstående part. Den nya avtalsparten kanske exempelvis inte kan betala kostnaderna för skiljeförfarandet.⁹³ I internationella avtal kan parterna ha varit måna om att förlägga eventuellt skiljeförfarande i ett tredje, neutralt land. Om rättigheterna i ett kontrakt överläts kan det få negativa och oanade konsekvenser för kvarstående part om den nya parten har anknytning till landet som skiljeklausulen anvisar som forum.⁹⁴

När det gäller löpande skuldebrev anser Heuman att det ligger i det löpande skuldebrevets natur att gäldenären på förhand samtycker till att en oidentifierad tredje part träder in i rättigheterna. Kvarvarande part har på så sätt också samtyckt till att den tillträdande parten kan göra skiljeklausulen gällande vid en eventuell tvist. Eftersom den tillträdande parten i och med inträdandet i avtalsförhållandet även godtar att den kvarvarande parten också kan återropa skiljeavtalet har då ett nytt skiljeavtal tillkommit i den nya partsrelationen på avtalsrättslig grund.⁹⁵

3.3.2.2 Vahlén

Vahlén har samma syn som Heuman, ett skiljeavtal kan efter succession endast bli bindande på avtalsrättslig grund. Då ett skiljeavtal är ingånget efter överväganden av ett skiljeförfarandets fördelar och nackdelar anser Vahlén att det kan antas att parternas avsikt varit att skiljeavtalet endast skulle vara giltigt dem emellan. En tredje part kan inte heller anses bära samma intresse av skiljebundenhet som de ursprungliga parterna. En ny part kan endast bli skiljebunden om denne vid överlåtelsen förbundit sig att iaktta klausulen.⁹⁶

3.3.3 Bundenhet grundad på obligationsrättsliga principer och § 27 SkbrL

3.3.3.1 Håstad

Enligt Håstad bör skiljebundenhet grundas på principerna i 27 § SkbrL. Även om dessa huvudsakligen gäller civilrättsliga invändningar borde de kunna anses gälla även för skiljeavtal. Om den nya parten ej ska anses skiljebunden gentemot den kvarstående parten stämmer det dåligt överens med principen om att en ny borgenär inte ska få en bättre rätt än vad överlåtare hade. Förvärvaren ska bli skiljebunden oavsett ond eller god tro då 27 § SkbrL gäller även vid godtrosvärv. Eftersom bestämmelsen inte

⁹² Heuman (1987), s. 248.

⁹³ Ibid., s. 236 ff.

⁹⁴ Heuman (1997/98), s. 550.

⁹⁵ Heuman (1987), s. 250.

⁹⁶ Vahlén Lennart (1960), s. 153f. not 88.

gäller löpande skuldebrev anser Håstad däremot att en tillträdande part som i god tro förvärvat ett löpande skuldebrev innehållandes en skiljeklausul, inte blir skiljebunden gentemot den kvarstående parten.⁹⁷

Det skulle innebära en allvarlig försämring för kvarstående part om motpartens rättighetsöverlåtelse skulle innebära att kvarstående parts skyldigheter enligt avtalet nu ska prövas av domstol istället för av skiljenämnd. Den kvarstående parten kan inte motsätta sig en överlåtelse. Skiljebundenhet enligt 27 § SkbrL värnar på så sätt om den kvarstående parten och att dennes ställning inte allvarligt försämras. Det är upp till den förvärvande parten att välja att inte förvärva rättigheterna om denne inte önskar att vara skiljebunden. Håstad menar att majoriteten av de avtalsparter som väljer att lösa framtida tvister genom skiljedom är mer intresserade av att tillse att tvisten löses av sakkunniga skiljemän, och att få ett någorlunda snabbt förfarande utan insyn. Identiteten på motparten spelar en underordnad roll och avtal ingångna på grund av personlig anknytning anses vara ett undantagsfall.⁹⁸ Håstad förespråkar en ömsesidig skiljebundenhet, både tillträdande och kvarstående part ska anses skiljebundna. En annan lösning skulle resultera i en haltande bundenhet vilket inte kan accepteras.⁹⁹

3.3.3.2 Edlund

Edlund instämmer i Håstads resonemang då han anser att den kvarstående partens rätt inte ska påverkas av en rättighetsöverlåtelse som parten inte kan motsätta sig. Den nya parten får acceptera skiljeklausulen.¹⁰⁰ Enligt Edlund är det oftast så att en skiljeklausul inte blir föremål för några närmare överväganden utan parterna ser skiljeförfarandet mer som en rationell form för tvistelösning. Därför bör även den kvarstående parten vara skiljebunden efter en överlåtelse.¹⁰¹ En lösning med haltande bundenhet hade gett den kvarstående parten en möjlighet till forumspekulation vilket inte är motiverat. Argumenten som talar för en haltande bundenhet, personlig anknytning till den ursprungliga avtalsparten eller risken för att hamna i skiljeförfarande med ny motpart som kan vara insolvent, är inte tillräckliga. Dessa eventuella nackdelar för kvarstående part uppvägs enligt Edlund av fördelarna med att ha en enkel och klar regel om skiljebundenhet.¹⁰² Däremot menar Edlund att det borde finnas undantag från huvudregeln i specialsituationer såsom skiljeklausuler med stort inslag av personlig anknytning samt då den nya motparten är insolvent.¹⁰³

Edlund har uttalat sig i frågan huruvida ett skiljeavtal innebär en sådan skyldighet som det obligationsrättsligt krävs samtycke för att överlåta. Han menar att det beror på hur de skyldigheter som medföljer ett skiljeavtal

⁹⁷ Håstad (1990), s. 183f.

⁹⁸ Ibid., s. 182f.

⁹⁹ Ibid., s. 184.

¹⁰⁰ Edlund (1993), s. 907.

¹⁰¹ Ibid., s. 908.

¹⁰² Ibid., s. 906.

¹⁰³ Ibid., s. 908.

bedöms. Enligt Edlund kan inte det latent ansvaret för att vid motparts insolvens stå för hela kostnaden för skiljeförfarandet anses utgöra en sådan skyldighet som omfattas av principen för gäldenärsbyte. Till skillnad från en situation där en gäldenär överlåter en redan existerande betalningsförpliktelse förefaller kopplingen mellan en överlåtelse och en senare uppkommen skyldighet att betala för ett skiljeförfarande inte lika stark eller betungande.¹⁰⁴

3.3.3.3 Runesson

Runesson ser inga fördelar med att låta ett skiljeavtal förfalla automatiskt vid överlåtelse. En sådan ordning skulle kunna leda till att den kvarstående parten, som varit mån om att lösa tvister genom skiljedom, tvingas föra en domstolsprocess i den nya motpartens hemland. Om skiljeklausulen inte blir gällande resulterar det i att den kvarstående parten förlorar sin möjlighet att förhindra insyn i förfarandet vilket innebär att möjligheten att upprätthålla sekretess går förlorad. Vidare kommer tvisten att avgöras av statliga domare och kvarstående part förlorar chansen att tillse att de som avgör tvisten har den specifika kompetensen som krävs för tvistefrågan.¹⁰⁵

Eftersom förklaringsgrunder till partsväxlingars verkningar hänförs till obligationsrätten anser Runesson att ett genomslag av obligationsrättsliga principer vid bedömningen av skiljebundenhet skulle leda till förutsägbarhet. Dessa principer bör tillämpas så långt rättspolitiska argument inte väger tyngre. En analog tillämpning av den civilrättsliga grundsatsen om borgenärsbyten innebär att den kvarstående parten är skiljebunden om det inte föreligger särskilda skäl för att dennes skiljebundenhet endast gäller gentemot den tidigare borgenären.¹⁰⁶

Om den kvarstående parten tvingas vara skiljebunden finns risken att denne tvingas bli indragen i ett skiljeförfarande med en insolvent motpart. Runesson anser dock inte att detta är ett tillräckligt skäl för att ha en ordning med haltande bundenhet. Haltande bundenhet ökar risken för obstruktion, vilket kan resultera i en osäker och utdragen process. Eftersom den nya parten inte på förhand vet vilket forum den kvarstående parten kommer att välja ges denne en möjlighet att försena inledandet av tvistlösningen. Om den nya avtalsparten påkallar skiljeförfarande kan kvarstående part obstruera genom att inte utse någon skiljeman. När sedan nämnden tvångskonstituerats kan kvarstående part åberopa att denne inte är skiljebunden gentemot tillträdande part med resultatet att denne tvingas ersätta hela skiljenämnden. Den nya avtalsparten får då vända sig till allmän domstol och kvarstående part har lyckats att framskjuta tvistlösningen. I ett motsatt scenario kan kvarstående part, efter den nya avtalsparten väckt talan i domstol, åberopa att rättgångshinder föreligger på grund av skiljeavtalet. På grund av detta ansluter sig Runesson till Håstad och Edlunds synsätt. Det

¹⁰⁴ Ibid., s. 907.

¹⁰⁵ Runesson (2008), s. 400.

¹⁰⁶ Ibid., s. 395; Adlercreutz och Gorton (2011), s. 150.

finns inte skäl att frånga den förutsägbarhet som ömsesidig bundenhet skapar.¹⁰⁷

3.3.3.4 Lindskog

Lindskog anser att ett frångående från huvudregeln om den kontraktuella partsbegränsningen till förmån för ett sökande efter en rättspolitisk förklaringsmodell ger en mer ändamålsanpassad lösning.¹⁰⁸ Vidare anser Lindskog att den nya avtalsparten inte har något direkt skyddsintresse, eftersom denne inför en överlåtelse kan gå igenom avtalsvillkoren och välja att avstå från förvärv.¹⁰⁹ Tillträdande part har även möjlighet att höra sig för hos den kvarstående parten huruvida ett skiljeavtal föreligger.¹¹⁰ Att förvärvaren är skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse är nödvändigt för att skydda kvarstående parts rätt att få sina kontraktsskyldigheter prövade av skiljemän. Det ligger, enligt Lindskog, också i linje med gäldenärens invändningsrätt enligt § 27 SkbrL. Därför saknas det betydelse för förvärvarens skiljebundenhet huruvida denne hade vetskap om skiljeavtalets existens. När det gäller löpande skuldebrev instämmer Lindskog i Håstads resonemang.¹¹¹

Angående den kvarstående partens skiljebundenhet anser dock Lindskog att det inte finns skäl att frånga huvudregeln om avtalsingående för skiljebundenhet.¹¹² En ordning med haltande bundenhet skulle inte leda till negativa konsekvenser. Lindskog anser att då den anslutande parten i och med övertagandet av huvudavtalet har godtagit skiljeklausulen, har denne inte utsatts för samma överraskningsmoment som den kvarstående parten. Den kvarstående parten är således mer skyddsvärd och borde ha rätt att välja huruvida den vill vara skiljebunden mot den nya avtalsparten.¹¹³ Vidare anser Lindskog att det vore ohållbart att hävda att kvarstående part ska vara skiljebunden. Denna har ju aldrig ingått ett skiljeavtal med den tillträdande avtalsparten. I den här situationen finns det ingen anledning att frånga huvudregeln om att avtal krävs för skiljebundenhet.¹¹⁴

3.3.4 Diskussionen efter Emja-domen

Heuman har riktat kritik mot HD:s resonemang i Emja då han anser att domstolen motiverat Emjas skiljebundenhet på rättspolitiska skäl snarare än på avtalsrättsliga grunder. HD klargjorde inte i domskälen varför de ansåg att parterna gett uttryck för samstämmiga viljeförklaringar om att förbinda sig att följa skiljeklausulen.¹¹⁵ Det är problematiskt eftersom två huvudprinciper i skiljemannarätt är partsautonomin och att skiljemännens

¹⁰⁷ Runesson (2008), s. 401.

¹⁰⁸ Lindskog (2012), s. 150 not 294.

¹⁰⁹ Ibid., s. 156.

¹¹⁰ Ibid., s. 151 not 296.

¹¹¹ Ibid., s. 153.

¹¹² Ibid., s. 155f.

¹¹³ Ibid., s. 156 not 316.

¹¹⁴ Lindskog (2012), s. 156 not 315.

¹¹⁵ Heuman (2007) s. 31.

behörighet är grundad på avtal. Heuman anser att den princip som HD skapade i och med domen bör modifieras så att den bättre överensstämmer med avtalsrättsliga resonemang.¹¹⁶

I domen konstaterar HD att § 27 SkbrL är ett av skälen för den tillträdande partens skiljebundenhet. Eftersom bestämmelsen gäller godtrosförvärv anser Heuman att det innebär att den tillträdande parten blir skiljebunden gentemot den kvarstående parten även om denne saknar vetskap om skiljeklausulens existens vilket går emot de kriterier för skiljebundenhet som bland annat Dillén uppställt. Enligt Heuman borde det inte innebära något problem i praktiken, så fort en överlåtelse sker med uttrycklig eller underförstådd hänvisning till ett huvudkontrakt så ingår automatiskt alla tillhörande villkor som hör till detta.¹¹⁷

Däremot anser Heuman att HD inte förklarar hur den uppställda rättsatsen förhåller sig till separabilitetsdoktrinen. Om doktrinen ska vara tillämplig talar det för att § 27 SkbrL inte kan grunda skiljebundenhet för den tillträdande parten. Ett skiljeavtal är ett berättigande såväl som förpliktigande avtal, och inte ett avtal som kan överlåtas utan samtycke. Eftersom § 27 SkbrL endast gäller överlåtelse av rättigheter som kan ske utan samtycke är det tveksamt om denna princip verkligen kan användas. Om separabilitetsdoktrinen inte tillämpas och skiljeklausulen istället ses som ett uppställt villkor för en giltig överlåtelse anser dock Heuman att § 27 SkbrL kan motivera skiljebundenhet. Eftersom huvudrättigheten då istället är en renodlad förmån spelar det ingen roll att villkoret avser ett avtal, skiljeavtalet, som är delvis förpliktigande.¹¹⁸ Heuman har även uttalat att separabilitetsdoktrinen endast ska tillämpas när den skapar grund för skiljemännens behörighet. Om doktrinen skulle resultera i det motsatta, att den användes för att komma från skiljeförfarande, skulle det verka emot doktrinen syfte av att vara behörighetsgrundande.¹¹⁹

HD ansåg inte att det förelåg någon risk för Enja att drabbas av den de justice om de skulle anses skiljebundna gentemot Wärtsilä. Heuman menar att HD:s bedömning är rimlig med tanke på att de även kom fram till att en kvarstående part som huvudregel också ska vara skiljebunden. Om HD däremot hade accepterat en haltande bundenhet hade argumentet om den de justice varit värt att beakta.¹²⁰

Heuman har spekulerat i om HD:s avgörande i Enja-målet motiverats med hänsyn till att Sverige fortsatt ska anses vara ett skiljedomsvänligt land. Trots sin genomgående kritik mot domslutet anser han dock att domen i detta avseende har vissa skäl för sig. En lösning med automatisk bundenhet speglar den dominerande ståndpunkten internationellt. Sverige bör harmonisera sin praxis med andra länders eftersom det är av vikt i

¹¹⁶ Heuman (1999), s. 110f.

¹¹⁷ Heuman (1997/98), s. 540.

¹¹⁸ Ibid., s. 545ff.

¹¹⁹ Heuman (1999), s. 66.

¹²⁰ Heuman (1997/98), s. 549f.

internationell handel att upprätthålla en skiljedomsvänlig praxis så att skiljeförfarande fortsatt anses vara en effektiv tvistlösningsform.¹²¹

Heuman har anfört att skiljebundenhet grundad på andra grunder än avtalsrättsliga kan få den negativa konsekvensen att New York-konventionen inte kan användas. För att den ska bli tillämplig krävs att skiljedomen meddelats med stöd av ett skiljeavtal som ingåtts genom ett avtalsåtagande.¹²² Om skiljebundenheten grundas på andra resonemang än avtalsrättsliga skulle det kunna leda till tillämpningsproblem. Många väljer skiljeförfarande just för att skiljedomar är lättare att verkställa utomlands. Om de inte skulle gå att verkställa enligt New York-konventionen skulle dessa skiljedomar bli mindre värda. Det är dock inte klart hurvida det räcker med att det ursprungliga skiljeavtalet är skriftligt för att uppfylla New York-konventionens krav.¹²³ Runesson anser att det knappast är ett problem i praktiken. Skiljemännens behörighet i successionsfrågor förutsätter att ett avtal har överlåtits. Om utgången av Emja-fallet uppbärs av rättspolitiska överväganden är det ett utflöde av att skiljeavtalet ska anses medföra vissa verkningar i successionssituationer. Runesson menar att många avtalsrättsliga problem löses genom en utfyllnad av rättspolitiska skäl utan att någon påstår att rättsverkningarna har uppstått på annat sätt än genom ett avtalsrättsligt förfogande.¹²⁴

Både Runesson och Lindskog är kritiska till Heumans försök att genom avtalsrättsliga resonemang förklara skiljebundenhet mellan kvarstående och tillträdande part då det endast leder till avtalsrättsliga fiktioner som bör undvikas.¹²⁵ Runesson menar att det är långsökt att anse att ett nytt skiljeavtal mellan kvarvarande part och förvärvaren har ingåtts endast på grund av att ursprungliga avtalsparten har sålt en rättighet till förvärvaren däri det ursprungliga avtalet innehåller en skiljeklausul.¹²⁶

Lindskog har till skillnad från Heuman försvarat HD:s argumentation för skiljebundenhet. Han anser att domen kan förklaras med de sakliga skäl och de ändamål som vill uppnås med en sådan regel.¹²⁷ Att förvärvaren är skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse är nödvändigt för att skydda kvarstående parts rätt att få sina kontraktsskyldigheter prövade av skiljemän. Som ovan sagt menar dock Lindskog att den kvarstående parten inte bör vara skiljebunden utan ska ha en rätt att välja tvisteforum.¹²⁸

Lindskog är av åsikten att HD:s enda argument för kvarstående parts skiljebundenhet, risken för obalans på grund av haltande bundenhet, väger lätt.¹²⁹ Lindskog tolkar HD:s undantag från skiljebundenhet på grund av

¹²¹ Heuman (1997/98), s. 535.

¹²² 1 art. New York-konventionen.

¹²³ Heuman (1998/99), s. 557 och (1999), s. 731.

¹²⁴ Email från Eric M. Runesson, advokat och partner, Sandart & Partners, 3 mars 2014

¹²⁵ Lindskog (2012), s. 150 not 294; Runesson (2008), s. 394.

¹²⁶ Runesson (2008), s. 394.

¹²⁷ Lindskog (2012), s. 151; not 297.

¹²⁸ Ibid., s. 151ff.

¹²⁹ Ibid., s. 155f.

särskilda omständigheter som att domstolen inte anser att en haltande bundenhet skulle få alltför negativa konsekvenser eftersom ordningen i praktiken innebär att en viss valrätt finns. Istället för att ha förordat en tydlig regel genom att ge kvarstående part valrätten har HD dock gått på en mer oklar linje i och med att prövningen av särskilda omständigheter ligger i domstolens hand.¹³⁰ Den nuvarande ordningen, om den kan anses gällande, är enligt Lindskog diffus och konflikt drivande.¹³¹

Runesson anser att den huvudprincip som HD utmejslat i Emja-fallet inte behöver modifieras då den kan förklaras obligationsrättsligt. Obligationsrättsliga principer ska tillämpas så länge inte rättspolitiska argument väger tyngre vilket är i enlighet med HD:s obiter uttalande om kvarstående parts skiljebundenhet.

3.3.4.1 Särskilda omständigheter

Enligt HD:s motivering i Emja-domen torde även den kvarstående parten bli skiljebunden om inte särskilda omständigheter föreligger. Vad sådana särskilda omständigheter skulle kunna utgöras av framgick dock inte klart i domen. Flera författare har tolkat det som HD menat, eller åtminstone indikerat, att särskilda omständigheter utgörs av situationen när motparten är insolvent eller om det ursprungliga skiljeavtalet tillkommit på grund av en personlig anknytning.¹³² Hur långt detta undantag sträcker sig har diskuterats flitigt i doktrin.

Cars har tolkat HD:s dom så som att särskilda omständigheter omfattar situationer där skiljebundenhet sätter den kvarstående parten i försämrad ställning på grund av den nya partens betalningsoförmåga samt om skiljeavtalet i det ursprungliga avtalsförhållandet slutits på grund av en stark personlig anknytning.¹³³ Runesson anser även han att särskilda omständigheter omfattar situationen då skiljeavtalet ingåtts mellan de ursprungliga parterna på grund av personlig anknytning samt motpartens eventuella insolvens.¹³⁴

Heuman anser att undantaget särskilda omständigheter är problematiskt eftersom det saknar avtalsrättslig förankring.¹³⁵ Han anser dock att den huvudregel som utmejslats i Emja är stark och att det krävs mycket för att göra ett undantag från denna.¹³⁶ Även Kvart och Olsson anser att särskilda omständigheter ska anses vara ett undantag till skiljebundenhet för kvarstående part men att utrymmet för sådana i kommersiella förhållanden inte är stort.¹³⁷

¹³⁰ Ibid., s. 155 not 311 och 312.

¹³¹ Ibid., s. 155 not 310 och 157.

¹³² Se Hobér (2011), s. 129; Madsen (2009), s. 89.

¹³³ Cars (2000), s. 47 not 140.

¹³⁴ Runesson (2006), s. 31f.

¹³⁵ Heuman (1997/98), s. 537.

¹³⁶ Heuman (1997/98), s. 557ff.

¹³⁷ Olsson och Kvart (2012), s. 59.

Jarvin är dock inte lika säker på att undantaget är så begränsat som Heuman, Kwart och Olsson hävdar. Det är möjligt att det föreligger undantag från skiljebundenhet både om den nya parten är betalningsoförmögen och om det går att påvisa ett personligt förhållande mellan de ursprungliga avtalsparterna. Då HD inte gjorde någon tydlig definition av särskilda omständigheter öppnar det upp för kvarvarande parter att föra en kreativ argumentation för vad som kan anses utgöra särskilda omständigheter.¹³⁸

Lindskog tolkar också in risken för motpartens betalningsförmåga samt en stark personlig anknytning mellan ursprungliga avtalsparterna i begreppet särskilda omständigheter. Lindskog skulle dock, som ovan nämnts, föredra en ordning som ger kvarstående part rätt att välja tvisteforum.¹³⁹

3.3.4.1.1 Personlig anknytning mellan de ursprungliga avtalsparterna

Att ingå ett skiljeavtal innebär ett medvetet avstående från att få sin talan prövad i vanlig domstol. Ett sådant avtal, att ens sak blir prövad av skiljemän utan möjlighet att överklaga samt att parterna själv bekostar nämnden, är inte ett avtal kommersiella parter vill ingå med vem som helst. Faktorer att beakta är bland annat om motparten har tillräckliga finansiella medel för att kunna bekosta ett deltagande i skiljeförfarande. Att ett skiljeavtal som efter eftertanke slutit med en part vid en överlåtelse automatiskt skulle överföras kanske inte är något parten räknat med. Det skulle kunna vara skäl mot att parterna är skiljebundna efter en rättighetsöverlåtelse.¹⁴⁰

Som ovan berört har HD i Enja-domen omnämnt personligt förhållande mellan de ursprungliga parterna som ett argument mot skiljebundenhet mellan de nya avtalsparterna. HD ansåg dock att ett förhållande av sådant slag är ovanligt i kommersiella relationer.

Heuman har anfört att det kan förekomma att skiljeavtal tillkommit på grund av personlig anknytning. Valet av tvistlösningsforum kan ha grundats i ett ömsesidigt förtroende för varandra då parterna endast är villiga att avsäga sig domstolsprövning gentemot varandra.¹⁴¹ Å andra sidan menar Heuman att ett personligt förtroendeförhållande inte kan göras gällande mellan juridiska personer då dessa är föränderliga. Bolag kan byta identitet genom att företagsledningen byts ut eller så kan förhållandena inom bolaget ändras såsom att verksamheten ges en annan inriktning.¹⁴²

Heuman anser att argumentet borde ha en begränsad räckvidd. Om de ursprungliga parterna ansett att deras avtal om skiljeförfarande var av en sådan personlig karaktär att det endast gällde dem sinsemellan borde de haft intresse av att reglera det genom exempelvis överlåtelseförbud. Vid frånvaro

¹³⁸ Jarvin (1997), s. 70f.

¹³⁹ Lindskog (2012), s. 155 not 310 och s. 157.

¹⁴⁰ Heuman (1987), s. 231.

¹⁴¹ Ibid., s. 231.

¹⁴² Ibid., s. 231.

av sådan reglering borde det vara svårt för kvarstående part att påvisa att det förelåg ett sådant personligt förhållande i det ursprungliga avtalet att skiljeklausulen inte borde vara fortsatt gällande.¹⁴³

Vahlén anser att utgångspunkten är att skiljeavtal endast gäller mellan de ursprungliga parterna. En tredje part antas inte ha samma intresse av att åberopa skiljeavtalet som de ursprungliga parterna och därför blir varken förvärvare eller kvarstående part skiljebunden efter rättighetsöverlåtelse.¹⁴⁴

Runesson menar att om parterna har infört en ”multi-tiered dispute resolutions clause”¹⁴⁵ kan detta vara en indikation på att den kvarstående parten ingick skiljeavtalet med den ursprungliga motparten på grund av den personliga relationen.¹⁴⁶

3.3.4.1.2 Motpartens eventuella betalningsoförmåga

Heuman menar att ett undantag för motpartens insolvens ska anses begränsat. Den kvarstående parten åtnjuter redan ett visst ekonomiskt skydd genom att skiljemännen med stöd av § 38 LSF kan begära att parterna ställer säkerhet för deras kommande arvode. Bestämmelsen ger dock inget garanterat skydd då parterna själva inte har mandat att begära att skiljemännen kräver in sådan säkerhet. Om skiljemännen har vetskap om att den kvarstående parten har tillräckliga medel för att bekosta hela skiljeförfarandet kanske de saknar intresse av att begära förskottsbetalning. Vidare uppgår oftast en begärd säkerhet bara till hälften av de väntade arvodeskostnaderna.¹⁴⁷ LSF möjliggör inte heller någon rätt för part att tvinga skiljemännen att begära in säkerhet. Syftet med regeln är inte att tillgodose en parts intresse då den misstänker att motparten är insolvent. Bestämmelsen är till för att säkerställa skiljemännens anspråk gentemot parterna.¹⁴⁸

Heuman anser vidare att en invändning om att motparten är insolvent bör äga rum samtidigt som övriga behörighetsinvändningar. Annars skulle en kvarstående part bli allt för gynnad om den kan åberopa det som grund för obundenhet om motparten blivit insolvent under förfarandet eftersom en sådan situation generellt kan uppstå i skiljeförfaranden.¹⁴⁹

Runesson menar också, likt Heuman, att kvarstående parts behov av att slippa vara skiljebunden gentemot betalningssvag motpart i viss mån försvinner genom 5 § LSF. Paragrafen innebär att om en part inte i rätt tid

¹⁴³ Heuman (1997/98), s. 551f.

¹⁴⁴ Vahlén (1960), s. 153ff not 88.

¹⁴⁵ En så kallad ”kombinationsklausul”: en bestämmelse om att parterna vid en uppkommen tvist först måste försöka lösa frågan genom förlikning eller medling i första hand, men om parterna inte kan enas eller om försöken till förlikning eller medling misslyckas ska frågan slutligt avgöras genom skiljeförfarande.

¹⁴⁶ Runesson (2006), s. 31.

¹⁴⁷ Heuman (1997/98), s. 544f.

¹⁴⁸ Olsson och Kvant (2000), s. 162f.

¹⁴⁹ Heuman (1997/98), s. 543.

ställer sin andel av begärd säkerhet för ersättningen till skiljemännen, förlorar parten sin rätt att åberopa skiljeavtalet som hinder för rättegång. Som ovan nämnts kan dock inte en part tvinga skiljenämnden att kräva in begärd säkerhet. Ett sådant fullgörelseyrkande, om att en motpart ska betala till en tredje part, skiljenämnden, anses inte heller processrättsligt möjligt att pröva.¹⁵⁰ Runesson anser dock att eftersom § 38 LSF ämnar ge skiljemännen säkerhet för arbete de ännu inte har utfört, borde bestämmelsen inte tolkas som att skiljemännen kan fortsätta ett skiljeförfarande mot den kvarvarande partens vilja. Effekten torde bli att kvarstående part har en rätt att undvika sin skyldighet att genomföra ett skiljeförfarande i den initierade tvisten.¹⁵¹ Däremot kan ett visst skydd skapas genom att parterna i det ursprungliga avtalet inför en bestämmelse om att den part som inte betalat sin del av säkerhetsbeloppet ska tvingas till att göra det efter särskild skiljedom. En sådan bestämmelse finns i Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut (SCC) skiljedomsregler § 45(4). Enligt SCC:s regler ska parterna betala hälften var av ett förskottsbelopp. Om en part inte betalar det begärda beloppet kan målet komma att avvisas. Men om motparten betalar båda säkerhetsbeloppen får skiljenämnden meddela en särskild skiljedom angående ersättning för betalningen.¹⁵² En sådan särskild skiljedom är exigibel i Sverige enligt hovrättspraxis.¹⁵³

¹⁵⁰ Runesson (2008), s. 398 och (2006), s. 31f; NJA 1984 s. 215.

¹⁵¹ Runesson (2006), s. 32 not 86.

¹⁵² Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut Skiljedomsregler från 2010, se § 45(3) och 45(4).

¹⁵³ Se "SCC Practice: Separate Awards for Advance on Costs 1 - January 2007 – 31 December 2012" av Greta Walters, artikeln hänvisar till en dom från Svea Hovrätt den 11 mars 2009, Målnummer Ö 280-09.

4 Internationellt

Avsnittet redogör för hur den internationella diskussionen förs angående skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelse. Avsnitten som behandlar norsk, schweizisk och engelsk rätt kommer, för att kunna fylla sin komparativa funktion, redogöra för de mest utmärkande dragen i respektive rättsordning. Syftet med avsnittet är att utreda rättsläget i olika rättsordningar för att komma fram till om det finns en internationellt dominerande ståndpunkt angående den kvarstående partens skiljebundenhet.

4.1 Allmänt

I avtal mellan kommersiella aktörer från olika länder är det vanligt med skiljeklausuler. Då det kan anses otryggt att vid eventuell tvist gå till domstol i motpartens hemland faller valet av tvistlösningsmetod ofta istället på skiljeförfarande.¹⁵⁴

Även internationellt är skiljeavtalet grundstenen för tvistlösning utanför nationella domstolar. Det krävs ett ofrånkomligt samtycke mellan avtalsparterna.¹⁵⁵ Enligt såväl UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (Modellagen) som de flesta nationella lagstiftningar krävs att ett skiljeavtal ska vara skriftligt för att vara gällande. På grund av sin derogativa verkan till förmån för privat tvistlösning anses det krävas att det är tydligt visat att ett sådant avtal föreligger. Ett skriftligt formkrav anses ur bevishänseende vara det bästa för att påvisa att ett skiljeavtal föreligger.¹⁵⁶

4.1.1 Skiljebundenhet efter singularsuccession

Frågan vad som händer med skiljeklausulen efter en överlåtelse av huvudavtalet är omdiskuterad i doktrin. Enligt Girsberger och Hausmaninger kretsar dock ofta den internationella debatten kring vad som händer när ett kontrakt i sin helhet, med såväl rättigheter som skyldigheter, överläts. Litteratur om vad som händer vid en ren rättighetsöverlåtelse är mer sparsam.¹⁵⁷

Varken Modellagen, New York-konventionen eller ICC:s regelverk behandlar verkningarna av en skiljeklausul efter rättighetsöverlåtelse. Frågan har istället ansetts få avgöras huvudsakligen av den nationella lag som ska vara tillämplig på tvisten.¹⁵⁸ Olika länders rättsordningar har olika inställning till huruvida ett skiljeavtal bör följa med huvudavtalet eller ej. Få

¹⁵⁴ Heuman (1999), s. 20.

¹⁵⁵ Redfern och Hunter (2009), s. 85f.

¹⁵⁶ Ibid., s. 89f.

¹⁵⁷ Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 122.

¹⁵⁸ Ibid., s. 131ff; Born (2009), s. 1192.

länder har dock frågan reglerad i lag. Istället får lösningar sökas bland vägledande praxis och doktrin.¹⁵⁹

I de rättsordningar som bygger på civil law är den dominerande synen att den nya parten blir automatiskt skiljebunden. Undantag till detta görs endast om det är lagstadgat eller anses klart bevisat att de ursprungliga parterna menat att skiljeklausulen inte fick överföras.¹⁶⁰ Rättsordningar grundade på common law visar upp mer osäkerhet i frågan. Praxis är splittrad, men automatisk bundenhet avvisas här i större utsträckning än i civil law-länder.¹⁶¹

Enligt Girsberger och Hausmaninger beror länders inställning till skiljeklausulens verkningar efter överlåtelse till stor del på om landet vill inta en skiljedomsvänlig inställning och främja internationell handel genom att i stor utsträckning erkänna skiljemännens behörighet.¹⁶²

Det finns ingen enhetlig internationell praxis för hur frågan ska hanteras men två huvudlinjer kan urskiljas. Den ena innebär att skiljeavtalet mellan de ursprungliga avtalsparterna automatiskt blir bindande för den nya parten i och med överlåtelsen. Den andra principen innebär att den nya parten endast är skiljebunden, om denne kan anses explicit ha uttryckt samtycke till en sådan bundenhet.¹⁶³

Den första linjen, automatisk skiljebundenhet, är den dominerande ståndpunkten internationellt. Avtalsparter är generellt fria att överlåta sina kontraktuella rättigheter till en tredje part. Om huvudavtalet även innehåller ett skiljeavtal blir förvärvaren automatiskt part till skiljeavtalet.¹⁶⁴ Enligt Lew, Mistis och Kröll beror detta på att ett skiljeavtal inte anses vara ett avtal av personlig art utan snarare en del av det ekonomiska värdet av den förvärvade rättigheten.¹⁶⁵ Ett annat argument för automatisk skiljebundenhet är att det förhindrar att parterna genom en enkel överlåtelse skulle kunna frigöra sig från sina åtaganden enligt skiljeavtalet.¹⁶⁶

Länder som inte tillämpar regeln om automatisk övergång av skiljeklausulen grundar det på skiljeavtalets autonoma karaktär.¹⁶⁷ I Italien har det i praxis fastslagits att skiljeavtalet inte automatiskt följer med vid en rättighetsöverlåtelse. Domslutet grundades på skiljeavtalets separabilitet från huvudavtalet vilket resulterade i att skiljeklausulen inte automatiskt ansågs kunna medfölja överlåtelsen.¹⁶⁸

¹⁵⁹ Redfern och Hunter (2009), s. 102; Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 134f.

¹⁶⁰ Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 134.

¹⁶¹ Ibid., s. 135.

¹⁶² Ibid., s. 144 och 147f.

¹⁶³ Ibid., s. 136.

¹⁶⁴ Lew, Mistelis och Kröll (2003), s. 147.

¹⁶⁵ Ibid., s. 148.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Born (2009), s. 1189.

¹⁶⁸ Poudret och Besson (2008), s. 250.

Girsberger och Hausmaninger anser att i länder där separabilitetsdoktrinen är erkänd skulle det vara motsägelsefullt att tillämpa en automatisk överlåtelse av skiljeklausulen då skiljeavtalet enligt doktrinen ska behandlas som ett självständigt avtal i förhållande till det avtal där det ingår. Mot detta kan dock argumenteras att ett skiljeavtal oftast är inkorporerat i huvudavtalen i form av en klausul och att det alltid är knutet till ett huvudavtal. Skiljeavtalet har på så sätt ingen självständig betydelse utan ingås alltid inom ramen för ett annat avtal, författarna anser att detta kan tyda på att separabilitetsdoktrinen inte ska tillämpas i överlåtelse-situationer.¹⁶⁹

I internationella skiljeförfaranden gäller generellt att en skiljeklausul inte automatiskt överförs om de ursprungliga parterna har förbjudit en överlåtelse av huvudavtalet. Ett överlåtelseförbud av huvudavtalet i sig anses innebära att förbudet även omfattar skiljeklausulen.¹⁷⁰

4.1.2 Kvarstående parts skiljebundenhet

Enligt Girsberger och Hausmaninger är de som argumenterar för en automatisk bundenhet av den åsikten att en sådan ordning är nödvändig för att skydda den kvarstående partens intressen. De menar dock att en automatisk bundenhet kan resultera i fördelar såväl som nackdelar för en kvarstående part.¹⁷¹ Den kvarstående partens rätt att få tvister prövade av en skiljenämnd skyddas genom regeln om automatisk skiljebundenhet. En annan ordning skulle ge den ursprungliga avtalsparten en möjlighet att slippa undan skiljeklausulen genom en rättighetsöverlåtelse. En kvarstående parts rätt till skiljeförfarande ska inte ensidigt kunna avsägas. Om den nya parten skulle kunna välja att gå till domstol istället för att vara skiljebunden skulle den kvarstående parten kunna tvingas in i ett domstolsförfarande som denne från början velat undvika.¹⁷²

Mot en automatisk bundenhet kan hävdas att ett skiljeavtal är ett avtal som innehåller båda rättigheter och skyldigheter. För att en sådan överlåtelse ska bli giltigt krävs samtycke. Om inte samtycke krävs kan den kvarstående parten riskera att hamna i skiljeförfarande med en motpart som saknar betalningsförmåga.¹⁷³ Enligt Girsberger och Hausmaninger kan parterna i internationella avtal ha valt ett tredje neutralt land som plats för skiljeförfarandet eller ett tredje lands nationella rätt som tillämplig på själva tvisten. Om rättigheterna överförs till en tredje part föreligger en risk att denne kanske bor i det land som valts ut som säte eller bär samma nationalitet som det lands lag de ursprungliga parterna har valt.¹⁷⁴ Slutsatsen är dock att låta skiljeavtalet i den ursprungliga partsrelationen även bli

¹⁶⁹ Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 136ff.

¹⁷⁰ Lew, Mistelis och Kröll (2003), s. 148f; Born (2009), s. 1188.

¹⁷¹ Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 145.

¹⁷² Ibid., s. 145.

¹⁷³ Ibid., s. 146.

¹⁷⁴ Ibid., s. 146.

bindande mellan de nya avtalsparterna eftersom det är den enda möjliga konstruktionen som skyddar den kvarstående partens intressen.¹⁷⁵

Ett undantag från automatisk skiljebundenhet skulle enligt Lew, Mistis och Kröll kunna vara att det ursprungliga skiljeavtalet tillkommit på basis av ett personligt förhållande parterna emellan.¹⁷⁶ Ett annat undantag kan vara hänsynen till kvarstående parts ställning. Denna ställning ska inte försämrans genom överlåtelsen vilket kan ske om den nya partens eventuella betalningsoförmåga leder till att kvarstående part får stå för alla kostnader för skiljeavtalet.¹⁷⁷

Skiljeavtal kan likt andra avtal ingås på grund av personlig anknytning till den andra parten, *intuitu personae*. I sådana situationer kommer skiljeavtalet vid en överlåtelse bara att binda den kvarstående parten om denne gett sitt samtycke därtill. Om den personliga anknytningen inte uttryckligt framgår av skiljeavtalet uppstår bevisvårigheter. Den kvarstående parten måste då visa att identiteten på motparten var av avgörande betydelse för skiljeavtalets ingående. Det kan bli problematiskt att påvisa då skiljeförfarande är den vanligast förekommande tvistlösningsmetoden i internationella tvister.¹⁷⁸

4.2 England

Utgångspunkten i engelsk rätt var länge att en skiljeklausul endast var bindande mellan de ursprungliga parterna men genom åren har denna huvudprincip mjukats upp.¹⁷⁹

I och med lagförslaget till den nya engelska skiljemannalagen¹⁸⁰ ville några remissinstanser införa en bestämmelse som bekräftade den automatiska överföringen av en skiljeklausul vid cession. Det avstyrktes med hänvisning till svårigheten med en sådan bestämmelse då engelsk rätt åtskiljer ”legal assignments” från ”equitable assignments”. Det fastslogs dock i lagen att separabilitetsdoktrinen endast ska tillämpas vid frågor om huvudavtalets ogiltighet.¹⁸¹

Engelska domstolar har ibland tillämpat regeln om automatisk överföring av skiljebundenhet och ibland det motsatta. Vissa domstolar har tillämpat principen om automatisk bundenhet och då inklusive de undantag från skiljebundenhet som civil-law länders domstolar gör. Andra domstolar har gjort det motsatta.¹⁸² Engelsk praxis är därför spretig.¹⁸³

¹⁷⁵ Ibid., s. 147.

¹⁷⁶ Lew, Mistelis och Kröll (2003), s. 149.

¹⁷⁷ Ibid., s. 149.

¹⁷⁸ *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration* (1999), s. 433f.

¹⁷⁹ Bagner, (1996-97), s. 789ff.; Schöldström (1998), s. 49f.

¹⁸⁰ The Arbitration Act 1996.

¹⁸¹ Poudret och Besson (2007), s. 248.

¹⁸² Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 135; Heuman (1998/99), s. 535.

¹⁸³ Poudret och Besson (2007), s. 248.

I ett mål, *Cottage Club Estates v. Woodside Estates Co*,¹⁸⁴ kom en domstol fram till att överlåtelsen inte medförde att den tillträdande parten kunde åberopa skiljeklausulen som funnits i det ursprungliga avtalet. Skiljeklausulen ansågs vara av sådan personlig karaktär som gjorde den icke överlåtbar. I ett annat mål, *Shayler v. Woolf*,¹⁸⁵ ansåg samma domstol att det motsatta gällde. Skiljeklausulen ansågs ej vara personlig och ansågs istället automatiskt medfölja överlåtelsen.¹⁸⁶

Mustill och Boyd anser att den kvarstående parten bör vara skiljebunden gentemot den nya avtalsparten. Författarna anser att argumentet om att skiljebundenhet ej bör föreligga på grund av att den kvarstående parten endast samtyckt till skiljeförfarande med den ursprungliga avtalsparten inte är hållbart. Båda parterna bör vara skiljebundna så länge det inte finns en överenskommelse som visar det motsatta.¹⁸⁷ Sutton, Gill och Gearing anser att den tillträdande parten är skiljebunden av en skiljeklausul i huvudavtalet och hänvisar bland annat till *Shayler v. Woolf*. Med stöd av ett senare rättsfall¹⁸⁸ vilket rörde en rättighetsöverlåtelse anser de att även kvarstående part kan åberopa skiljeklausulen gentemot den tillträdande avtalsparten.¹⁸⁹

Den dominerande ståndpunkten har bekräftats av senare rättsfall. I avsaknad av en överenskommelse som visar att de ursprungliga parterna inte menat att skiljeavtalet var överlåtbar, eller om en sådan partsvilja kan tolkas in i skiljeklausulen, går en överlåtelse av materiella rättigheter hand i hand med en överlåtelse av skiljeklausulen.¹⁹⁰

4.3 Schweiz

Frågan om skiljeavtalets subjektiva räckvidd efter singulärsuccession har inte reglerats i lag i Schweiz. Utgångspunkten, att en överlåtelse av ett helt avtal såväl som endast rättigheter i enlighet med avtalet resulterar i en automatisk överföring av skiljeklausulen, slogs dock tidigt fast i schweizisk praxis.¹⁹¹ Det är en huvudregel med undantag. En skiljeklausul blir till exempel inte automatiskt överförd om en överlåtelse av skiljeavtalet är begränsad i lag, avtal eller på grund av att avtalet till sin art inte är möjligt att överföra.¹⁹²

¹⁸⁴ *Cottage Club Estates v. Woodside Estates Co* (1928).

¹⁸⁵ *Shayler v. Woolf* (1946).

¹⁸⁶ Girsberger och Hausmaninger (1992), s. 125.

¹⁸⁷ Poudret och Besson (2007), s. 248.

¹⁸⁸ *Schiffahrtsgesellschaft Detlev von Appen GmbH v Voest Alpine Intertrading GmbH*.

¹⁸⁹ St. John Sutton, Gill och Gearing (2007), s. 99.

¹⁹⁰ Poudret och Besson (2007), s. 248f.

¹⁹¹ Se Scherer, (2002), s. 109 med hänvisning till målen *Müller, Clearstar* och *Transkei*.

¹⁹² *Ibid.*, s. 109.

I ett mål¹⁹³ ansåg den federala domstolen att ett skiljeavtal medföljer en rättighetsöverlåtelse så länge inte anspråket enligt avtalet kan anses oskiljaktigt från överlåtarens identitet.¹⁹⁴ I ett senare fall¹⁹⁵ ansågs en skiljeklausul under schweizisk rätt vara en klausul av accessorisk karaktär som överförs till förvärvaren, om det inte förekommer en överenskommelse om det motsatta.¹⁹⁶

I ett mål från 2001¹⁹⁷ ansågs förekomsten av ett överlåtelseförbud i huvudavtalet även hindra en överföring av skiljeklausulen. Målet rörde ett avtal mellan ett franskt och jugoslaviskt företag. Den jugoslaviska parten överlät sina rättigheter enligt kontraktet till ett annat jugoslaviskt företag som påkallade skiljeförfarande mot det franska bolaget. Inför skiljenämnden hävdade den franske parten att det inte förelåg något skiljeavtal med den nye parten. Skiljenämnden beslutade sig dock behöriga att pröva tvisten. Den franska parten klandrade målet till schweizisk federal domstol och yrkade att skiljedomen borde upphävas då skiljemännen ej varit behöriga att avgöra tvisten. Den högsta domstolen uttalade att när en rättighetsöverlåtelse ägt rum överförs även skiljeklausulen till det nya partsförhållandet förutsatt att överlåtelsen anses giltig. I och med att det i huvudavtalet fanns en klausul som sade att rättighetsöverlåtelser enligt kontraktet var förbjudna då kontraktet var strikt personligt, ansåg domstolen att det utgjorde ett klart förbud mot överlåtelse. Domstolen kom fram till att i och med att huvudavtalet inte var överlåtbart gällde det även rätten att påkalla skiljeförfarande. Skiljenämnden hade saknat behörighet att pröva tvisten och skiljedomen upphävdes.¹⁹⁸

I ett annat rättsfall från 2001 vilket bedömdes enligt schweizisk rätt kom domstolen fram till att om en skiljeklausul är kombinerad med en bestämmelse om sekretess innebär detta att skiljeavtalet är ett avtal ingånget *intuite personae*, på grund av en personlig anknytning.¹⁹⁹ Konsekvensen av detta blev att skiljeavtalet inte kunde överföras till en tredje part utan samtycke från den kvarstående parten.²⁰⁰

4.4 Norge

Norge är ett av få länder som har lagstiftat angående skiljeklausulens verkan efter singularsuccession.²⁰¹ Paragrafen lyder: ”Hvis ikke annet er avtalt mellom partene i voldgiftsavtalen, følger voldgiftsavtalen med ved overføring av det rettsforhold den omfatter”.²⁰² Utredningen ansåg att

¹⁹³ X. v. Y., Z., 1ère Cour civile du Tribunal fédéral, Not Indicated.

¹⁹⁴ Poudret och Besson (2007), s. 247.

¹⁹⁵ X. SpA v. Y & Company, Z SA, Bundesgericht, 7 August 2001.

¹⁹⁶ Poudret och Besson (2007), s. 247.

¹⁹⁷ ATF/BGE 128 III 50.

¹⁹⁸ ATF/BGE 128 III 50: Scherer (2008), s. 726.

¹⁹⁹ Poudret och Besson (2007), s. 247 med hänvisning till ICC no. 7983.

²⁰⁰ Poudret och Besson (2007), s. 247.

²⁰¹ Detta skedde i och med införandet av den nya skiljemannalagen (Lov om voldgift, 2004/05/14 nr. 25).

²⁰² Lov om voldgift § 10.

förslaget om automatisk bundenhet var internationellt gångbart till skillnad från den svenska Skiljedomsutredningens förslag, vilket ansetts som kontroversiellt ur ett internationellt perspektiv.²⁰³

Kommittén ansåg inte att risken för att kvarstående part påtvingas en ny avtalspart till skiljeavtalet var ett tillräckligt argument för att avstå från lagregleringen. Den kvarstående parten ansågs kunna skydda sig från att hamna i en försämrad ställning genom att i skiljeavtalet föreskriva att det inte gäller efter överlåtelse utan gäldenärens samtycke. Kommittén menade att en automatisk överlåtelse även är till skydd för den kvarstående parten. Regeln leder till att den kvarstående parten inte förlorar sin rätt att lösa tvister enligt skiljeförfarande endast på grund av att motparten ensidigt överlåter sina rättigheter enligt avtalet.²⁰⁴

Kommittén avvisade en lösning med haltande bundenhet som olämplig. Eftersom en sådan ordning skulle göra den nya avtalsparten beroende av kvarstående parts val, måste denne få reda på om skiljeförfarande ska påkallas eller om talan ska väckas i domstol innan en rättsprocess dras igång. Regler för att tvinga fram ett sådant forumval måste då införas i lag vilket skulle försvåra regleringen.²⁰⁵

Separabilitetsdoktrinen ansågs inte kunna användas som ett hållbart argument mot en automatisk överlåtelse av skiljeavtalet. I och med att doktrinen syftar till att säkerställa ett effektivt och säkert skiljeförfarande skulle det vara oförenligt med detta behörighetsgrundande syfte om doktrinen skulle verka behörighetsnedbrytande.²⁰⁶

Det kongelige justis- och politidepartementet tillstyrkte kommitténs förslag. Departementets uppfattning var att en lagstadgad regel kommer att leda till att parterna blir uppmärksamma på problemställningen och då avtalsvägen kommer att söka lösa frågan i skiljeavtalet.

Bestämmelsen är tillämplig på alla typer av överföringar av ett rättsförhållande och tillämpas motsvarande även för fall av universalsuccession med undantag för tvingande sakrättsliga bestämmelser i andra lagar. Om en tredje part grundar rättighetsanspråk på ett huvudavtal däri finnes en skiljeklausul anses det rimligt att parterna ska vara fortsatt skiljebundna. Lagbestämmelsen anses rättfärdiga ett sådant resultat, om inte direkt så analogt tillämpat.²⁰⁷

²⁰³ NOU 2001:33, s. 71f.

²⁰⁴ Ibid., s. 72f.

²⁰⁵ Ibid., s. 73.

²⁰⁶ Ibid., s. 72.

²⁰⁷ NOU 2001: 33, s. 89; Ot.prp. nr. 27 (2003-2004), s. 91; *Voldgiftsloven med kommentarer* (2006), s. 145.

5 Analys

Syftet med denna uppsats är att redogöra för och analysera de ståndpunkter som förts fram gällande frågan huruvida den kvarstående parten ska anses skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse, samt att undersöka hur långt en sådan bundenhet sträcker sig. Frågeställningen har ingående redogjorts för i uppsatsen vari en mängd olika argument för såväl emot skiljebundenhet har åskådliggjorts. I detta kapitel analyseras dessa argument för att avslutningsvis utmytna i så konkreta slutsatser som möjligt. Analysen sker utifrån den rättspolitiska utgångspunkt som redogjordes för i inledningen av uppsatsen.

Analysen är uppdelad i två huvudfrågor. Inledningsvis behandlas frågan om den kvarstående parten över huvud taget ska anses skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse. Den andra frågan är huruvida det ska föreligga undantag från en sådan skiljebundenhet. I slutet av respektive avsnitt diskuteras ifall det svenska rättsläget angående det aktuella spörsmålet är i enlighet med den internationellt dominerande ståndpunkten. Avslutningsvis sammanfattas uppsatsens viktigaste slutsatser.

5.1 Ska den kvarstående parten vara skiljebunden efter rättighetsöverlåtelse?

I svensk rätt är frågan oreglerad i såväl lag som praxis. HD uttalade sig om den kvarstående partens bundenhet i Enja-domen, men då det gjordes obiter dictum har rättsläget ansetts alltjämt oklart. Frågan är omdiskuterad i svensk doktrin såväl som internationell. Vid en diskussion i ämnet ska flera intressen beaktas: syftet och ändamålet med skiljebundenhet, vikten av att harmoniera med utländsk rätt samt behovet av förutsägbarhet. Dessa intressen är ofta svåra att förena vilket har resulterat i argument som talar för och emot att den kvarstående parten ska anses skiljebunden.

5.1.1 Rättslig grund för skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelser

Det råder meningsskiljaktigheter beträffande på vilken rättslig grund parterna efter en rättighetsöverlåtelse ska bedömas vara bundna av ett skiljeavtal i det ursprungliga avtalet. Exempelvis har Heuman förespråkat ett avtalsrättsligt resonemang medan bland andra Håstad, Runesson och Lindskog framhåver obligationsrättsliga principer med inslag av rättspolitiska överväganden. Beroende på vilken grund skiljebundenheten motiveras, påverkar det huruvida de nya avtalsparterna ska anses skiljebundna.

5.1.1.1 Avtalsrättsligt resonemang som grund för skiljebundenhet

Om man instämmer i Heumans resonemang, att det krävs avtalsåtagande för skiljebundenhet, blir det beträffande rättighetsöverlåtelser problematiskt att anse att skiljeklausulen i det ursprungliga avtalet blir gällande för de nya avtalsparterna. Då det inte krävs något samtycke för rättighetsöverlåtelser, kan det bli svårt att tolka det som att den kvarstående parten har avgett en viljeförklaring att ingå skiljeavtal med den nya parten. Denne kan inte motsätta sig en överlåtelse och kanske inte ens hade vetskap om att någon sådan ägt rum. Den tillträdande parten kan i och för sig anses ha avlagt inträdesförklaring i och med förvärvet av rättigheterna. För att ett skiljeavtal ska ha ingåtts krävs dock ett samtycke från den kvarstående parten. Om man som Dillén förutsätter att den kvarstående parten alltid har ett intresse av att vara skiljebunden skulle detta kunna ses som en sådan viljeförklaring som gör att ett skiljeavtal mellan de nya avtalsparterna har slutits. En sådan lösning är i enlighet med den kontraktuella partbegränsningen, en part kan inte bli bunden av ett avtal de inte ingått. Min uppfattning är dock att en sådan presumtion är svår att argumentera för då flera författare i doktrin är av uppfattningen att en automatisk bundenhet kan leda till försämring för den kvarstående parten. Även om dessa skäl inte alltid anses hindra en automatisk överlåtelse är min bedömning att de åtminstone visar att en kvarstående part inte alltid kan presumeras ha ett intresse av att vara skiljebunden.

Att förklara skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelser på avtalsrättslig grund blir således en problematisk uppgift. Resultatet blir att skiljeavtalet faller i sin helhet och att båda parterna anses obundna. Lindskog och Runesson menar att det avtalsrättsliga resonemanget är långsökt och att det inte tar hänsyn till den kvarstående partens skyddsintresse. Parten har ingått ett skiljeavtal för att få möjligheten att genomföra en process med expertdomare och mindre insyn i förfarandet. Då överlåtelser av rättigheter är vanligt förekommande vore det inte önskvärt om skiljeavtal i det ursprungliga huvudavtalet som huvudregel alltid skulle förfalla. Ur ett internationellt perspektiv skulle en sådan ordning kunna leda till att den kvarstående parten, som varit mån om att lösa tvister genom skiljedom, tvingas föra en domstolsprocess i den nya motpartens hemland. Detta skulle inte resultera i en skiljedomsvänlig lösning. För att uppnå ett resultat som innebär att skiljeklausulen blir gällande även i en ny partsrelation får skiljebundenheten sökas och erkännas på andra grunder än avtalsrättsliga.

Enligt Heuman kan en motivering av skiljebundenhet på andra grunder än avtalsrättsliga orsaka problem för tillämpningen av New York-konventionen. För att konventionen ska bli tillämplig krävs att skiljeavtalet som ligger till grund för skiljemännens behörighet har ingåtts genom ett avtalsåtagande. Det verkar dock oklart hurvida konventionen kräver ett eget skiljeavtal mellan de nya parterna eller om det räcker med det ursprungliga skiljeavtalet. En av de främsta fördelarna med skiljeförfarande är att de är internationellt verkställbara i större utsträckning än avgöranden i

domstol. Det skulle därför innebära en betydande nackdel om möjligheten till denna förmån föll bort varje gång en fordran överlätits. På grund av detta är min bedömning att Runessons resonemang är rimligt. Skiljebundenheten har tillkommit genom en rättspolitisk utfyllnad men då det i grunden finns ett skiljeavtal blir konventionen tillämplig.

5.1.1.2 Skiljebundenhet motiverad av rättspolitiska skäl och obligationsrättsliga principer

I Enja-domen slog HD fast att den tillträdande parten var skiljebunden gentemot den kvarstående parten. Den tillträdande partens bundenhet grundades på rättspolitiska överväganden och med analogisk tillämpning av § 27 SkbrL. Om den tillträdande parten inte skulle anses skiljebunden skulle det innebära en allvarlig försämring för kvarstående parts ställning i och med att talan prövas i vanlig domstol istället för av skiljemän. HD antog att den kvarstående parten varit angelägen om att framtida tvister i kontraktet skulle lösas genom skiljedom. Det ansågs inte heller godtagbart att överlåtande part gjort sig fri från sina skiljeåtaganden genom en enkel rättighetsöverlåtelse som den kvarstående parten inte kunde motsätta sig. Enligt Lindskog blir en bundenhet på rättspolitiska överväganden ändamålsenlig, att förvärvaren är skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse är nödvändigt för att skydda kvarstående parts rätt att få sina kontraktsskyldigheter prövade av skiljemän. Det är också i linje med gäldenärens invändningsrätt enligt § 27 SkbrL.

Fördelen med en bundenhet grundad på principerna i § 27 SkbrL är att den skyddar kvarstående part mot att dennes ställning försämras genom en överlåtelse parten inte kan motsätta sig. Resultatet blir det motsatta med det avtalsrättsliga resonemanget. Istället för att skiljeklausulen förfaller blir den giltig fullt ut i den nya partsrelationen. På detta sätt tillvaratas den kvarvarande partens intresse av att fortsatt kunna göra skiljeavtalet gällande mot sin motpart. Eftersom bundenhet grundad på obligationsrättsliga principer innebär att den kvarstående parten inte är skiljebunden om det föreligger särskilda skäl tar ordningen även hänsyn till att den kvarstående parten inte alltid kan anses bära intresse av att vara skiljebunden.

Ett argument emot bundenhet baserad på § 27 SkbrL är att en sådan lösning inte ger den tillträdande parten tillräckligt skydd. Den tillträdande parten kanske inte alls har intresse av att genomföra ett kostsamt skiljeförfarande med den kvarvarande parten. Håstad har uttalat att denna tillträdande parten då kan välja att avstå från att förvärva rättigheterna om den inte vill vara skiljebunden. Detta är dock inte korrekt då invändningsrätten enligt § 27 SkbrL även gäller för godtrosvärv. Förvärvaren blir bunden oavsett om denne hade kännedom om skiljeavtalet i det ursprungliga avtalsförhållandet eller ej. Det är svårt för en part att motsätta sig ett avtalsvillkor, i detta fall en skiljeklausul, denne inte känt till. Skiljedomsutredningen ansåg att parter ej ska kunna bli bundna av skiljeavtal de inte haft vetskap om. Genom att enbart låta den tillträdande parten bli skiljebunden om denne känt till skiljeklausulens existens skyddas partens rättställning. Om den tillträdande

parten inte önskar vara skiljebunden kan denne avböja att förvärva rättigheterna. Men om parten inte har vetskap om klausulens existens, kan den inte utnyttja denna möjlighet. Det är dock ovanligt att den tillträdande parten inte känner till skiljeklausulen eftersom en överlåtelse sällan sker utan hänvisning till det ursprungliga avtalet. Vidare räcker det med en hänvisning till standardvillkor däri skiljeklausul finns för att part ska bli skiljebunden. I och med Emja-domen har rättsläget ansetts vara att den tillträdande parten är skiljebunden oavsett vetskap om skiljeklausulen. Om skiljeklausulen skulle upphöra att gälla på grund av att tillträdande part inte har vetskap om den, tar det inte hänsyn till den kvarstående partens önskan om att tvister enligt avtalet ska lösas genom skiljeförfarande. Lindskog menar att den tillträdande parten borde vara automatiskt bunden eftersom denne har möjlighet att undersöka och höra sig för huruvida en skiljeklausul existerar i det ursprungliga avtalet. Den kvarstående parten har däremot inga möjligheter att stoppa eller kontrollera en rättighetsöverlåtelse. Min uppfattning är att det, vilket även har framförts i doktrin, torde vara väldigt ovanligt att den tillträdande parten saknar kännedom om klausulen eller i vart fall borde ha känt till den då en part idag blir bunden genom hänvisning till villkor däri skiljeklausul finns. En regel med automatisk bundenhet för tillträdande part är en regel som skapar förutsägbarhet samt en ändamålsenlig ordning. Lösningen framstår även som rimlig då den ger kvarvarande part skydd mot att tvingas lösa tvister i domstol. Invändningsrätten kan dock inte motivera den kvarstående partens skiljebundenhet, invändningsrätten ger inte den tillträdande parten någon rätt att återöppna skiljeavtalet mot den kvarvarande parten.

Vid överlåtelse av löpande skuldebrev har gäldenären ingen invändningsrätt. Om den tillträdande parten är i god tro kan inte den kvarvarande parten göra samma invändningar som denne hade kunnat göra vid överlåtelse av enkla skuldebrev. På grund av detta menar Håstad att en tillträdande part som i god tro förvärvat ett löpande skuldebrev innehållandes en skiljeklausul inte ska vara skiljebunden. Den kvarstående parten har enligt Heuman på förhand samtyckt till att en oidentifierad tredje part träder in i rättigheterna och borde därför vara fortsatt skiljebunden. Min bedömning är att författarnas resonemang är rimliga då det ligger i det löpande skuldebrevets natur att de med hänsyn till omsättningsintresset ska vara lättare att överlåta än enkla skuldebrev.

5.1.1.3 Frågan om en haltande bundenhet

Som ovan redogjorts för anses ett av de starkaste skälen för den tillträdande parten skiljebundenhet vara hänsynen till den kvarstående partens ställning. Vore då inte det bästa för den kvarstående parten om denne hade möjlighet att välja vilken metod för tvistlösning denne vill använda sig av gentemot en ny motpart? Lindskog anser att en sådan haltande bundenhet borde accepteras då det är den mest lämpliga lösningen, den kvarstående parten har aldrig ingått ett skiljeavtal med den tillträdande parten. Vidare har den kvarstående parten större skyddsintresse än motparten vilket motiverar en sådan valrätt.

Den dominerande åsikten i svensk doktrin är dock att även den kvarstående parten bör vara automatiskt skiljebunden. Även om det kan finnas omständigheter som talar emot att den kvarstående parten ska anses skiljebunden, anses dessa skäl ändå inte tillräckliga för att acceptera en haltande bundenhet. En ordning där den kvarstående parten har en valrätt av tvisteforum avslås med tanke på risken att det uppmuntrar till forumshopping, leder till obstruktion samt skapar en oförutsägbar ordning. Om den tillträdande parten vill initiera en tvist uppstår problem om denne inte vet om den ska väcka talan i domstol eller påkalla skiljeförfarande. Den kvarstående parten ges då möjlighet att triskas och obstruera genom att förhålla inledandet av processen. Min bedömning är, i enlighet med majoriteten i doktrin, att en sådan ordning inte är önskvärd. Den kvarstående partens intressen skyddas tillräckligt genom Enja-domen. Om en haltande bundenhet ska accepteras krävs det samtidigt att den tillträdande parten på något sätt kan framtvunga ett forumval från den kvarstående parten innan denne väcker talan i domstol alternativt påkallar skiljeförfarande. Ett sådant alternativ diskuterades i de norska förarbetena men avstyrktes på grund av att utredningen ansåg att en sådan reglering skulle bli svår att införa i lag.

Lindskog menar att HD i och med sitt undantag för särskilda omständigheter redan har ställt upp en haltande bundenhet. HD har däremot lagt valmöjligheten i domstolens hand istället för partens, vilket skapat en osäker och oklar regel. Jag delar i denna fråga inte Lindskogs uppfattning. Visserligen kan en regel där undantagen såsom ”särskilda omständigheter” saknar tydlig definition orsaka oförutsägbarhet. Min bedömning är dock att en ordning i enlighet med Lindskogs förslag skulle leda till en än mer oklar lösning. Om valet av tvisteforum skulle ligga på den ena parten skapas en ordning som möjliggör för den kvarstående parten att obstruera och fördröja inledandet av en process. Den tillträdande avtalsparten sätts i osäker position eftersom den inte på förhand vet vilket forum motparten kommer välja. Då frågan har överlämnats av regeringen till rättstillämpningen borde det vara domstolar som även framgent avgör när undantag från skiljebundenhet kan accepteras. Min uppfattning är att det borde leda till en mer förutsägbar och mindre godtycklig ordning än den Lindskog föreslår.

5.1.1.4 Separabilitetsdoktrinen påverkan på skiljeavtalets överlåtbarhet

Det har diskuterats huruvida separabilitetsdoktrinen ska anses tillämplig i successionsfall. Skiljedomsutredningen menade att doktrinen om separabilitet talar för att skiljeavtalet ej automatiskt följer med vid en överlåtelse, det krävs ett nytt skiljeavtal mellan de nya parterna för att dessa ska anses skiljebundna. Heuman har ifrågasatt hur den av HD uppställda rättsatsen med § 27 SkbrL i Enja-domen förhåller sig till doktrinen. Om den är tillämplig ses skiljeavtalet som ett fristående avtal från huvudavtalet. Eftersom Heuman anser att skiljeavtalet är av såväl berättigande som förpliktigande karaktär, kan ett sådant inte överlåtas utan samtycke. En

tillämpning av § 27 SkbrL för att grunda skiljebundenhet skulle därför inte vara möjligt då paragrafen endast gäller rättighetsöverlåtelser utan krav på samtycke. Jag delar inte Heumans uppfattning i den frågan. För det första har Heuman dragit slutsatsen att ett skiljeavtal i sig är ett avtal som medför både rättigheter och skyldigheter vilket inte är en självklarhet. Jag delar snarare Edlunds bedömning, att även om ett skiljeavtal kan anses innebära vissa åtaganden såsom att vid motparts insolvens stå för hela kostnaden för skiljeförfarandet, är kopplingen mellan överlåtelsen och detta latent ansvar för svag för att utgöra en sådan skyldighet som omfattas av principen för galdenärbytte. I både Norge och England anses separabilitetsdoktrinen inte vara tillämplig i successionsfall. I förarbetena till den norska skiljemannalagen uttalades att doktrinen inte stod i vägen för en lagregel om automatisk skiljebundenhet. Doktrinen syftar till att säkerställa ett effektivt och säkert skiljeförfarande, inte att verka behörighetsnedbrytande. I England har det till och med införts en lagbestämmelse om att doktrinen om separabilitet endast gäller i situationer där den kan grunda behörighet. Heuman själv har uttalat att doktrinen syftar emot dess tillämpning i successionsfall. Min bedömning är att en princip vars syfte är att grunda behörighet i större uträkning för skiljemän, inte borde användas i situationer där principen leder till behörighetsbegränsande verkan. Om doktrinen tillämpas i successionsfall resulterar detta i att skiljeklausulen inte automatiskt kan medfölja överlåtelsen av huvudavtalet utan faller i sin helhet. Det leder till att skiljenämnden inte kan anse sig behöriga att döma i tvist enligt huvudavtalet. Doktrinen om separabilitet borde således inte ha någon påverkan på frågan om skiljebundenhet vid succession.

5.1.2 Rättsläget i Sverige i jämförelse med den internationella ståndpunkten

Frågan om ett skiljeavtals subjektiva verkan efter rättighetsöverlåtelser är inte reglerad i de internationella konventionerna på skiljedomsområdet. Istället bedöms frågan enligt nationell lag eller praxis vilket gör att det inte finns något enhetligt internationellt rättsläge. Den dominerande ståndpunkten som råder är att en skiljeklausul automatiskt medföljer vid en rättighetsöverlåtelse.

I ett rättsområde av sådan internationell karaktär som skiljemannarätt är det av vikt att ett lands nationella reglering, genom lagstiftning eller praxis, harmonierar med den dominerande internationella synen. Eftersom skiljeklausuler är vanligt förekommande i internationella avtal finns ett behov av förutsägbarhet, om en enhetlig internationell praxis saknas blir ordningen osäker. Det kan även öka risken för forumshopping. Om den tillträdande parten inte önskar vara skiljebunden kan denne välja att väcka talan i ett land som inte anser att skiljeklausulen gäller i den nya avtalsrelationen. På så sätt kan den tillträdande parten lyckas frigöra sig från skiljeavtalet.

Skiljedomsutredningens lagförslag kritiserades av remissinstanserna på grund av att förslaget gick emot den internationellt dominerande

uppfattningen. Att inte anse att skiljeklausulen överförs automatiskt vid en rättighetsöverlåtelse ansågs vara ett synnerligen kontroversiellt förslag. I Norge blir både den tillträdande och kvarvarande parten automatiskt skiljebundna om inte de ursprungliga parterna kommit överens om annat. Varken England eller Schweiz har lagstiftat i frågan, men det har i praxis slagits fast ett flertal gånger att huvudregeln, om än inte utan undantag, är att en skiljeklausul automatiskt medföljer vid en överlåtelse. I England och Schweiz anses en kvarstående part skiljebunden så länge det inte förekommer en överenskommelse som visar det motsatta, till exempel i form av ett överlåtelseförbud.

Då Sverige strävar efter att vara ett skiljedomsvänligt land bör den svenska ordningen vara i linje med utländsk rätt. En skiljebundenhet grundad på avtalsrättsliga resonemang, likt Skiljedomsutredningens förslag samt Heumans, innebär att skiljeklausulen automatiskt faller vid rättighetsöverlåtelser vilket går emot den internationellt dominerande synen. Det vore olyckligt om utländska parter som valt Sverige som säte för skiljeförfarande skulle mötas av överraskande och oförutsägbara regler. En ordning i enlighet med Lindskogs förslag om en haltande bundenhet skulle leda till en sådan ovälkommen överraskning för en utländsk part då en sådan valrätt inte existerar internationellt. Enligt min mening bör således även Sverige ha en ordning med automatisk skiljebundenhet. Baserat på detta är det min uppfattning att den huvudregel HD ställde upp i Enja-fallet, om än angående kvarstående part obiter dictum, är i enlighet med det internationella rättsläget. Vid rättighetsöverlåtelser ska den tillträdande parten och den kvarstående parten som utgångspunkt anses automatiskt skiljebundna.

5.2 Bör det föreligga undantag till skiljebundenhet för den kvarstående parten?

Ovan gjordes bedömningen att huvudregeln borde vara att såväl tillträdande som kvarstående part blir skiljebundna efter rättighetsöverlåtelser. Frågan som då uppstår är huruvida huvudregeln ska vara en undantagslös regel eller om det ska finnas möjlighet att göra avsteg till förmån för den kvarstående parten i vissa specifika situationer.

Författare inom svensk och internationell doktrin menar att det kan finnas situationer där den kvarstående parten inte har ett intresse av att vara skiljebunden gentemot en ny avtalspart. De två mest vanligt förekommande argumenten mot en automatisk bundenhet för den kvarstående parten är om det ursprungliga skiljeavtalet tillkommit på grund av en personlig anknytning eller om den nya motparten är betalningssvag.

5.2.1 Särskilda omständigheter

I Emja-fallet ansåg HD att den kvarstående parten inte ska anses skiljebunden om särskilda omständigheter föreligger. I doktrin har det tolkats som att HD åsyftat, eller åtminstone indikerat att sådana särskilda omständigheter kan utgöras av motpartens betalningsinsolvens eller personlig anknytning mellan de ursprungliga parterna. Åsikterna går dock isär när det kommer till hur långt dessa undantag ska sträcka sig. Heuman anser att det ska krävas mycket för att göra undantag från HD:s huvudregel. Jarvin å andra sidan menar att avsaknaden av en definition av särskilda omständigheter öppnar upp för kreativ argumentation.

I Bulbank-målet ansågs inte de omständigheter som den kvarstående parten åberopade såsom särskilda omständigheter som utgör undantag från skiljebundenhet. Avtalet i fråga var ett låneavtal vilket ansågs fritt att överlåta, Bulbanks samtycke krävdes inte för en överlåtelse. Argumentet att skiljeförfarandet skulle bli dyrare gentemot den nya parten ansågs inte heller vara tillräckligt. I Bulbank ville den kvarstående parten, till skillnad från situationen i Emja-fallet, vara obunden av skiljeavtalet. Bedömningen gjordes dock främst av tingsrätten vilket gör rättsfallet saknar prejudikatvärde. Det hade därför varit intressant om frågan prövats av HD då det klart hade slagits fast om den kvarstående parten ska anses skiljebunden samt att få HD:s bedömning av de särskilda omständigheter som den kvarstående parten åberopar. I Emja-fallet ville den kvarstående parten att skiljeklausulen skulle vara fortsatt gällande och åberopade därför inga omständigheter som talade emot att de borde vara skiljebundna.

Min bedömning är att då HD endast uttalat sig obiter dictum angående särskilda omständigheter torde det inte vara uteslutet att även andra situationer än de som HD indikerat på i Emja-domen kan utgöra sådana omständigheter. Däremot borde, såsom Heuman har anfört, möjligheten till undantag vara begränsad då huvudregeln om en automatisk skiljebundenhet är stark.

5.2.1.1 Motpartens betalningsoförmåga

Det har anförts att den kvarstående parten åtnjuter ett visst skydd gentemot en betalningssvag motpart genom LSF § 5 p 3. En part som inte betalat sin del av säkerhetsbeloppet som skiljemännen begärt, förlorar sin rätt att göra skiljeavtalet gällande gentemot motparten. Detta är dock inget självklart skydd, skiljemännen får begära in säkerhet men en part kan inte kräva att de gör det. Om skiljemännen vet att kvarstående part har tillräckliga medel kanske de avstår från att begära säkerhet. För det andra är det inte heller säkert att skiljenämnden avslutar skiljeförfarandet på grund av att en av parterna underlåter att betala sin del av det begärda säkerhetsbeloppet, de får avsluta förfarandet om de vill. Men om skiljenämnden avslutar förfarandet kan den kvarstående parten väcka talan i domstol då den tillträdande parten förlorat sin möjlighet att åberopa skiljeklausulen som rättegångshinder. Jag ställer mig tveksam till att en skiljenämnd på detta sätt skulle genomföra ett

skiljeförfarande som den ena parten motsätter sig och den andra parten inte kan bekosta. Om den ena parten inte betalar in sin del av säkerhetsbeloppet samtidigt som motparten åberopar att det beror på att denne inte har råd att bekosta ett skiljeförfarande är min uppfattning att skiljenämnden borde avsluta förfarandet.

En tillämpning av paragrafen i LSF skyddar den kvarstående parten från att hamna i skiljeförfarande med en part som inte kan bidra ekonomiskt till skiljemännens arvode. Parten förlorar dock fortfarande sin möjlighet att få sina skyldigheter prövade av skiljenämnd vilket var den förutsättning som gällde vid avtalets ingående.

Min bedömning är att den omständigheten, som Bulbank åberopade, att ett skiljeförfarande mot den nya parten skulle bli dyrare, inte torde utgöra en särskild omständighet. I svensk doktrin har motpartens insolvens ansetts kunna utgöra en sådan omständighet. Det talar för att endast det faktum att skiljeförfarandet kommer att bli dyrare än vad det hade blivit gentemot den ursprungliga avtalsparten, inte räcker som argument mot skiljebundenhet.

5.2.1.2 Skiljeklausulen i det ursprungliga avtalet har tillkommit på grund av en personlig anknytning mellan parterna

Undantaget för en personlig anknytning har bedömts som snävt eftersom personliga relationer i kommersiella förhållanden anses som ovanliga. Enligt Håstad och Edlund spelar motpartens identitet en underordnad roll när skiljeavtal ingås. Parterna ser mer skiljeförfarandet som en rationell form för tvistelösning inom kommersiella förhållanden. Om de ursprungliga parterna ansett att deras avtal om skiljeförfarande var av en sådan personlig karaktär att det endast gällde dem sinsemellan borde de enligt Heuman ha haft intresse av att reglera det i huvudavtalet genom exempelvis ett överlåtelseförbud. Sådana förbud har i engelsk och schweizisk praxis ansetts hindra överlåtelser av skiljeavtal. Vid frånvaro av en sådan reglering och om det inte på annat sätt framgår av skiljeavtalet att det är personligt, borde det vara svårt för kvarstående part att påvisa att det förelåg ett sådant personligt förhållande så att skiljeklausulen inte blir fortsatt gällande. Jag instämmer i författarnas uppfattning. Skiljeavtal ingås oftast på grund av de fördelar som ett skiljeförfarande för med sig såsom en snabbare och effektivare process med mindre insyn. Därmed inte sagt att parterna inte kan ha ingått avtalet utifrån andra parametrar. Eftersom skiljeförfarande även medför nackdelar, exempelvis att en skiljedom inte kan överklagas materiellt samt att det är en kostsam process, gör att parter inte är villiga att slita tvister i skiljeförfarande med vem som helst. Jag håller därför inte med åsikten att motpartens identitet saknar betydelse vid ingående av skiljeavtal. Exempelvis kan tänkas att det föreligger ett ömsesidigt förtroende parterna emellan vilket gör att de är villiga att fransäga sig sin rätt till en domstolsprocess gentemot varandra. Ett förtroende utgörs av en tilltro till företaget, antingen på grund av god renommé eller att parterna haft affärsförbindelser under längre tid. Parterna vet om att motparten är likvid

och att den inte kommer att försöka obstruera processen. Däremot är min bedömning att en sådan relation, att de ursprungliga parterna endast skulle vara beredda att lösa eventuella tvister genom skiljeförfarande gentemot varandra, kan vara svår att påvisa. Om det inte framgår av skiljeavtalet att avsikten var att det endast skulle tillämpas i det ursprungliga avtalsförhållandet torde bevisläget vara svårt.

Om de ursprungliga parterna i skiljeklausulen gjort ett medvetet val och exempelvis pekat ut ett tredje land som säte för skiljeförfarandet eller att ett tredje lands lag ska tillämpas, skulle det enligt Girsberger och Hausmaninger kunna vara ett argument emot en fortsatt skiljebundenhet om rättigheterna överläts till en tredje part som är från just det landet. Jag delar här författarnas uppfattning. Om det är uppenbart att de ursprungliga parterna sökt skapa ett neutralt skiljeförfarande, vore det orimligt om den avtalade neutraliteten omintetgörs genom en överlåtelse till en ny avtalspart. Min bedömning är att en sådan situation borde kunna utgöra ett sådant undantag på grund av personlig anknytning som skulle kunna vara ett rimligt undantag från huvudregeln.

5.2.2 Rättsläget i Sverige i jämförelse med den internationella ståndpunkten

Ovan gjordes bedömningen att undantag från huvudregeln om automatisk skiljebundenhet bör kunna göras i speciella situationer då detta skapar en mer flexibel lösning. Frågan är då huruvida sådana undantag är i enlighet med vad som gäller i utländsk rätt. I både England och Norge kan undantag från huvudregeln om automatisk skiljebundenhet göras om de ursprungliga parterna uttryckligen i skiljeavtalet, eller om det på annat sätt framgår, menat att skiljeavtalet endast var bindande dem emellan. I schweizisk praxis gjordes undantag för skiljebundenhet på grund av att skiljeavtalet ansågs ha tillkommit på grund av en personlig anknytning mellan de ursprungliga parterna. Med det i beaktande är min bedömning att det är rimligt att även i svensk rätt göra undantag från skiljebundenhet om den kvarstående parten kan visa att skiljeavtalet tillkommit på grund av personlig anknytning i det ursprungliga avtalsförhållandet.

I Enja-fallet, såväl som i svensk doktrin, har det även indikerats att frånsteg från huvudregeln även borde kunna göras om den tillträdande parten är insolvent. Det finns ingen motsvarighet till undantaget i de rättsordningar som studerats i uppsatsen. Att göra undantag från skiljebundenhet på grunder som inte görs i andra länder skulle kunna leda till överraskningar för utländska parter vid skiljeförfarande i Sverige.

Min uppfattning är dock att undantaget på grund av bestämmelsen i 5 § 3 p LSF har begränsad räckvidd. Om skiljemännen inte får in begärd säkerhet kan de avvisa tvisten. Den tillträdande parten kan då inte återopa skiljeavtalet som rättgångshinder. Vidare uttalades det i Bulbank-målet att det krävs omständigheter av extraordinär karaktär för att göra undantag från

kvarstående parts skiljebundenhet. Förutsägbarheten torde således inte påverkas nämnvärt av att undantag från skiljebundenhet kan göras om motparten visar sig vara insolvent. Sammanfattningsvis är min slutsats att då även utländska rättsordningar uppställer undantag från huvudregeln om automatisk skiljebundenhet kan inte de undantag som kan sägas existera i svensk rätt anses oförenliga med den internationellt dominerande synen.

5.2.3 Bör frågan angående skiljebundenhet efter rättighetsöverlåtelse regleras i lag?

Frågan är då om en lagreglering såsom i Norge bör införas i Sverige eller om frågan även framgent ska överlämnas till rättstillämpningen. I Norge ansågs en lagreglering resultera i förutsägbarhet. Parterna uppmanas även till självreglering, om de inte vill att skiljeklausulen ska överföras automatiskt till en ny tredje part måste de aktivt besluta om detta i skiljeavtalet. Även om den norska regleringen resulterar i en mer förutsägbar lösning ställer jag mig tveksam till om en lagreglering är rätt väg att gå. Ett av skiljeförfarandets syften är att skapa en mer flexibel rättsprocess än vad som erbjuds i allmänna domstolar. Det är svårt att försöka reglera undantag till skiljebundenhet i lag utan att förlora i flexibilitet. Den norska lösningen ger exempelvis ingen möjlighet till att göra undantag från bundenheten om motparten bevisligen är insolvent eller om det är visat att det ursprungliga skiljeavtalet tillkommit på grund av personlig anknytning. Enligt min uppfattning ger en sådan ordning inte den kvarstående parten tillräckligt med skydd. Då undantagen till skiljebundenhet ska anses snäva och begränsade anser jag att förutsägbarheten inte nämnvärt kommer att påverkas av att frågan i Sverige, likt England och Schweiz, även hädanefter kommer överlämnas till rättstillämpningen.

5.3 Sammanfattande slutsatser

Uppsatsens syfte var att utreda huruvida den kvarstående parten ska anses skiljebunden av ett skiljeavtal i det ursprungliga avtalsförhållandet efter en rättighetsöverlåtelse.

Eftersom frågan är oreglerad i svensk rätt kräver det uppställda problemet en lösning på rättspolitisk grund. I ett rättsområde av sådan internationell karaktär som skiljemannarätt är det av vikt att ett lands nationella reglering harmonierar med den utomlands dominerande synen på frågan. Min uppfattning är att de mest betydelsefulla argumenten i diskussionen är att tillse att den svenska ordningen är internationellt harmonierad och att skiljeklausulen lever vidare i det nya avtalsförhållandet. Om Sverige skulle anamma en ordning där skiljeklausulen förfaller helt vid rättighetsöverlåtelse hade det inte bara gått emot den internationellt dominerande synen utan även mot Sveriges önskan att vara ett land med en skiljedomsvänlig policy. På grund av detta får undantag göras från den

kontraktuella partsbegränsningen, och skiljebundenhet grundas på andra resonemang än avtalsrättsliga.

Den tillträdande parten anses skiljebunden på grund av rättspolitiska skäl och gäldenärens invändningsrätt. Den kvarstående partens ställning hade allvarligt försämrats om den inte kunnat åberopa skiljeklausulen mot den tillträdande parten. Det går dock inte att presumera att en kvarvarande part alltid har intresse av att skiljeklausulen ska vara gällande i det nya avtalsförhållandet. En sådan ordning har skäl för sig men skulle resultera i en alltför osäker ordning som kan uppmuntra till obstruktion och forumshopping. Att ge parten en valrätt mellan domstol och skiljeförfarande vore att gå för långt även om det skulle innebära det bästa skyddet för kvarvarande part. En sådan ordning skulle även framstå som kontroversiell internationellt. Med hänsyn till intresset att skapa en förutsägbar och mer rättsäker huvudregel bör även den kvarstående parten anses automatiskt skiljebunden. Från denna huvudregel kan dock undantag göras i specifika situationer. Om den kvarstående parten vid initierandet av en process kan visa att motparten är insolvent och denne inte kan förväntas bära sin del av skiljekostnaderna borde skiljeklausulen inte anses gällande. Vidare borde skiljeavtalet inte heller anses ha överförts till den nya avtalsrelationen om kvarvarande part kan bevisa eller att det på annat sätt tydligt framgår av skiljeklausulen att denna inte var ämnad att gälla annat än i det ursprungliga avtalsförhållandet.

En automatisk överlåtelse av skiljeklausulen med möjlighet till undantag vid särskilda omständigheter främjar en skiljedomsvänlig policy och är i enlighet med den dominerande uppfattningen internationellt. En sådan ordning erbjuder även kvarstående part det skydd parten behöver vid en överlåtelse denne inte kan motsätta sig.

För att besvara den frågeställning som uppställdes i början av uppsatsen, en kvarstående part ska således anses vara automatiskt skiljebunden efter en rättighetsöverlåtelse så länge det inte finns starka omständigheter som talar emot.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck:

Proposition 1975/76:81, *Med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, m.m.*

Proposition 1998/99:35, *Lag om skiljeförfarande.*

Statens offentliga utredningar 1994:81, *Ny lag om skiljeförfarande.*

Litteratur:

Adlercreutz, Axel och Gorton, Lars, *Avtalsrätt I*, 13 uppl. Juristförlaget i Lund, Lund, 2011.

Bergström, Sture, Andersson, Torbjörn, Håstad, Torgny och Lindblom, Per-Henrik, *Juridikens termer*, 9 uppl. Liber, Falköping, 2002.

Born, Gary B., *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2009.

Cars, Thorsten, *Lagen om skiljeförfarande: en kommentar*, 2 uppl., Fakta Info Direkt Sweden AB, Stockholm, 2000.

Dillén, Nils, *Bidrag till läran om skiljeavtalet*, akademisk avhandling, AB Gustaf Larssons Bokhandels Förlag, 1933.

Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration (redaktörer: Emmanuel Gaillard och John Savage), Kluwer Law International, 1999.

Hassler, Åke och Cars, Thorsten, *Skiljeförfarande*, 2 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm, 1989.

Heuman, Lars, *Current Issues in Swedish Arbitration*, Kluwer Juristförlaget, Stockholm, 1990.

Heuman, Lars, "Fråga om skiljeavtals giltighet vid singularsuccession". I: *Festskrift till Sveriges Advokatsamfund*, Norstedts juridik, Stockholm 1987.

Heuman, Lars, *Skiljemannarätt*, Norstedts juridik, Stockholm, 1999.

Heuman, Lars, *Specialprocess, Utsökning och Konkurs*, 6 uppl. Norstedts Juridik, Stockholm, 2007.

Hobér, Kaj, *Arbitration in Sweden*, published by the Stockholm Chamber of Commerce, Stockholm, 1984.

Hobér, Kaj, *International Commercial Arbitration in Sweden*, Oxford University Press, Oxford, 2011.

Håstad, Torgny, "Något om skiljeavtals verkan mot tredje man". I: *Process och exekution- Vänbok till Robert Boman*, Iustus förlag, Uppsala, 1990.

Jarvin, Sigvard, "Assignment of Rights under a Contract containing an Arbitration Clause- Assignee bound to arbitrate: Decision by Sweden's Supreme Court in the "Emja" case". I: *Swedish and International Arbitration-Yearbook of the SCC: s Arbitration Institute*, Stockholm, 1997.

Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, 6:e uppl., Institutet för Bank- och affärsjuridik AB, Uppsala 2010.

Lindskog, Stefan, *Skiljeförfarande- en kommentar*, Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Knudtson, Stephen, "Arbitration in Norway: Features of the Oslo Chamber of Commerce". I: *International Commercial Arbitration, Different Forms and their Features* (redaktör: Giuditta Cordero-Moss), Cambridge University Press, 2013.

Kvart, Johan och Olsson, Bengt, *Tvistlösning genom skiljeförfarande: en handledning till lagen om skiljeförfarande*, 3:e uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012.

Kvart, Johan och Olsson, Bengt, *Lagen om skiljeförfarande- en kommentar*, Norstedts juridik, Stockholm, 2000.

Lew, Julian D. M., Mistelis, Loukas A. och Kröll, Stefan Michael, *Comparative International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2003.

Madsen, Finn, *Skiljeförfarande i Sverige: En kommentar till lagen (1999:116) om skiljeförfarande och till reglerna för Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut*, 2 uppl., Jure Förlag AB Stockholm, 2009.

Mellqvist, Mikael och Persson, Ingemar, *Fordran och skuld*, Upplaga 9, Iustus Förlag AB, Uppsala, 2011.

Nerep, Erik, "Till frågan om skiljeavtalets särställning i svensk avtalsrätt". I: *Festskrift till Sveriges Advokatsamfund*, Norstedts juridik, Stockholm, 1987.

Poudret, Jean-Francois och Besson, Sébastien, *Comperative Law Of International Arbitration*, 2nd edition, Sweet & Maxwell, Cornwall, 2007.

Redfern, Alan J., Hunter, Martin, Blackaby, Nigel och Partasides, Constantine, *Redfern and Hunter on International Arbitration*, Oxford University Press, Kluwer Law International, 2009.

Reldén, Anders och Nilsson, Ola, *The Arbitration Agreement, i International Arbitration in Sweden: A Practitioner's Guide*, (redaktör: Ulf Franke, Annette Magnusson, et al.), *Kluwer Law International 2013*.

Rodhe, Knut, *Obligationsrätt*, 6 uppl. Norstedts och Söners förlag, Stockholm, 1984.

Runesson, Eric M., "Skiljeavtal och singularsuccession". I: *Festskrift till Lars Heuman* (redaktör: Jan Kleineman, Peter Westberg och Stephan Carlsson), Jure Förlag AB, Stockholm, 2008.

Runesson, Eric M., "The arbitration agreement as a matter of Swedish contract law". I: *Swedish Arbitration Act of 1999, Five Years on; a Critical Review of Strengths and Weaknesses* (redaktör: Sigvard Jarvin och Lars Heuman) Juris Net LLC, New York, 2006.

Schöldström, Patrik, *The Arbitrator's Mandate. A Comparative Study of Relationships in Commercial Arbitration under the Laws of England, Germany, Sweden and Switzerland*, Jure AB, Stockholm, 1998.

St John Sutton, David, Gill, Judit och Gearing, Matthew, *Russell on Arbitration*, 23rd edition, Sweet and Maxwell, London, 2007.

Tirkkonen, Tauno, *Skiljemannaförfarandet: processrättslig undersökning; översättningen från finska originalet ombesörjd av Institutet för rättsvetenskaplig forskning*, Stockholm, 1952.

Vahlén, Lennart, *Avtal och tolkning*, Norstedt och Söners Förlag, Stockholm, 1960.

Voldgiftsloven med kommentarer (redaktör: Borgar Høgetveit Berg), Gyldendal akademisk, Oslo, 2006.

Tidskrifter:

Bagner, Hans, *Den nya engelska skiljemannalagen*, JT 1996/97, s. 789ff.

Broomé, Bo, *En ny lag om skiljeförfarande- en presentation*, JT 1994/95, s.162ff.

Edlund, Lars, *Skiljeklausul och singularsuccession- dags för lagstiftning!*, SvJT 1993, s. 905ff.

Fohlin, Paulo, *The Swedish Arbitration Act of 1999, Five Years On: A Critical Review of Strengths and Weaknesses*, Recension i JT 2006/07, s. 734ff.

Girsberger, Daniel och Hausmaninger, Christian, *Assignment of Rights and Agreement to Arbitrate*, Arbitration International vol. 8 no. 2 1992, s. 121ff.

Heuman, Lars, *Singularsuccessor bunden av skiljeklausul enligt nytt HD-fall*, JT 1997/98, s. 533ff.

Heuman, Lars, *Bevisbördan för skiljeavtal och tolkningsresonemang som grund för skiljebundenhet*, JT 2011/12, s. 650ff.

Olsen, Lena, *Rättsvetenskapliga perspektiv*, SvJT 2004, s. 105ff.

Rosenberg, Mark F., *Chronicles of the Bulbank Case - The Rest of the Story*, Journal of International Arbitration International Volume 19 Issue 1, Kluwer Law, 2002, s. 1ff.

Scherer, Matthias, *Three Recent decisions of the Swiss Federal Tribunal Regarding Assignments and Transfer of Arbitration Agreements: Note- Decisions of 9 May 2001, 7 August 2001 and 16 October 2001*, ASA Bulletin Vol. 20 No. 1, 2002, s. 109ff.

Scherer Matthias, *Introduction to the Case Law Section*, ASA Bulletin Volume 26 Issue 4, Kluwer Law International, 2008, s. 721ff.

Stockholm Arbitration Report 2004:1, *Final Arbitral Award rendered in 2003 in SCC Case 12/2002*, med kommentarer av Ivan Zykin och Juan Carlos Landrove, s. 93ff.

Elektroniska källor:

Statistik 2012, Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut, hämtad den 19 december 2013 från: <http://www.sccinstitute.se/hem-1/statistik.aspx>.

SCC Practice: Separate Awards for Advance on Costs 1- January 2007 – 31 December 2012, Greta Walters, Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut, hämtad den 12 januari 2014 från: http://www.sccinstitute.com/filearchive/4/42500/Separate%20Award%20on%20Advance%20on%20Costs_Greta%20Walters.pdf.

Övrigt:

Norges offentlige utredninger 2001: 33, *Voldgift*.

Ot.prp. nr. 27 2003-2004, *Om lov om voldgift*.

Intervju via e-mail med Eric M. Runesson, advokat och partner på Sandart&Partners, den 3 mars 2014.

Rättsfallsförteckning

NJA

1979 s. 666

1980 s. 46

1997 s. 866

2000 s. 538

Hovrätterna

RH 1982:102

Engelska rättsfall

Cottage Club Estates Ltd. v. Woodside Estates Co (Amersham) Ltd. [1928]
2 KB 463, 466; 97 L.J.K.B. 72, 74

Shayler v. Woolf [1946] Ch. 320; 115 L.J.Ch.D. 131

Schiffahrtsgesellschaft Detleu Von Appen GmbH v. Voest Alpine
Intertrading [1997] 2 Lloyd's Rep. 279

Schweiziska rättsfall

X. v. Y., Z., 1ère Cour civile du Tribunal fédéral, Not Indicated, 13 October
1992 (I: ASA Bulletin, 1993, Volume 11 Issue 1, pp. 68 – 78)

X. SpA v. Y & Company, Z SA, Bundesgericht, 7 August 2001 (I: ASA
Bulletin, 2002, Volume 20 Issue 1 pp. 88 – 96)

ATF/BGE 128 III 50

Partial Award ICC 7983